

PAROLA

XXX. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2019/1. szám

HACD 30

Megemelni -
közösségfejlesztés idősekkel

Párbeszéd egy
roma közösségért

Egy zsáktelepülés
jövőt épít magának

Patarét

Önkéntes munka a
Keleti Pályaudvaron

Ferencvárosi
Közösségi
Alapítvány

Tartalom

Warmest Congratulations to the Hungarian Association - <i>Az International Association For Community Development gratulációja a KÖFE 30. születésnapjára</i>	2
Megemelni – közösségfejlesztés idősekkel - <i>Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság közösségfejlesztő alprogram (esettanulmány)</i>	3
Párbeszéd egy roma közösségért - <i>„Szerintem ennyi nekünk is jár... a cigány nőknek”</i>	24
Még az Ág is húzza? Egy zsáktelepülés jövőt épít magának	30
Patarét.....	36
Önkéntes munka a Keleti Pályaudvaron	40
A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány és 2018-as tevékenységei	44

PAROLA. Felelős kiadó: Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona

Tördelés: Sain Mátyás

Címlapfotó: Ferencvárosi Közösségi Alapítvány

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén: kofeegyesulet@gmail.com

Warmest Congratulations to the Hungarian Association

Az International Association For Community Development gratulációja a KÖFE 30. születésnapjára

Idén 30 éves a Közösségfejlesztők Egyesülete (angol rövidítése HACD). Örömkre és nagy meglepetésünkre a közösségfejlesztők nemzetközi világszervezete, az IACD (International Association for Community Development) köszöntött bennünket, számon tartva, hogy a térségünkben a miénk az elsőként megszületett és azóta is folyamatosan működő közösségfejlesztő egyesület. Az IACD, a HACD és a CEBSD szervezte 2004-ben, EU-csatlakozásunk évében rendezte meg azt az európai konferenciát, amely Budapesti Nyilatkozat címen vonult be a szakmatörténetbe (magyarul ld. a PAROLA 2004/1. számában). Köszönjük, kedves Barátaink!

A szerk.

Wish wish the Hungarian Association for Community Development (HACD) boldog születésnapot (happy birthday) as it reaches 30 this month). <http://www.kka.hu> HACD was founded

March 1989 at a period when the deep freeze between Western and Eastern Europe was thawing. From the outset HACD saw itself as a citizen action movement and a profession.

As a movement it spreads the approach of community development, as a professional organisation it fulfils professional development tasks through experimental action research and publications (including a national journal), and teaching community development at basic, vocational and higher education levels and raising the awareness of government and local government of their responsibility in the organization of local development activity. HACD is the oldest national association in Eastern Europe and was a founder and active member in the European Community Development Network. HACD hosted the 2005 international conference together with IACD and CEBSD (the previous name of the European Community Development Network) at which we jointly published the influential Budapest Declaration Policy Statement on Building European Civil Society Through Community Development

In recent years civil society and organisations like HACD have suffered from cuts and legislative constraints from the right wing Orban government. We continue to stand in solidarity with our friends and members in Hungary.

Megemelni – közösségfejlesztés idősekkel

Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság közösségfejlesztő alprogram (esettanulmány)

Gyenes Zsuzsa

A Közösségfejlesztők Egyesületének volt már gyakorlata az idősek körében végzett közösségfejlesztés terén. Ezt a referenciát megismerve kereste meg Szokoli Erzsébet, a XII. kerületi gondozási központ¹ vezetője az egyesületet, hogy egy, a kerületi időseket célzó közösségfejlesztő programra kérjen ajánlatot. Az idősprogram végül a Szépkorúakért a Hegyvidéken nevet kapta, ennek közösségfejlesztő alprogramja pedig Szolidáris szomszédság néven 2014. áprilisában indult. A Közösségfejlesztők Egyesülete hivatalosan 2016 végén fejezte be a – máig működő – programban való közreműködését. A következő esettanulmány e közösségfejlesztő programról szól.

A program bemutatása

Röviden

A „kiteljesedett” programban a helyi idős lakosok szomszédsági önkéntesként vagy önkéntes tudósítóként, a szakemberek közösségi mentorként vehettek részt. (A programhoz lazábban kötődő szakemberek a szakemberek műhelyében találkozhattak.) A szomszédsági önkéntesek és a közösségi mentorok a *Hegyvidéki Szomszédok* csoporthoz, az önkéntes tudósítók a *Helyi nyilvánosság műhelyhez* tartoztak, utóbbi hetente, előbbi kéthetente tartotta összejöveteleit (s a találkozó közötti munkát és kapcsolattartást levelezőlisták segítették). A program látható tevékenysége: a szomszédsági önkéntesek szervezésében és vezetésével működő klubok és programok, programsorozatok, az önkéntes tudósítók által szerkesztett és működtetett honlap (internetes újság) és az ahhoz kapcsolódó klubestek, valamint a csoportok által közösen szervezett nyilvános programok. A tevékenységnek nem látható, de fontos része, hogy

¹ Hegyvidéki Gondozási Központ, később (az egészségügyi területtel kiegészülve) Hegyvidéki Egészségügyi és Alapszolgáltatási Szociális Központ, majd (ismét csak a szociális területet magába foglalva) Hegyvidéki Szociális Központ, melynek alapfeladatai a – jellemzően az idősek által igénybe vett – házi segítségnyújtás, étkeztetés és idősek nappali ellátása. A tanulmányban az egyszerűség

az önkéntesek kortársaik felé információkat közvetítettek és egyénileg és csoportosan is érdekérvényesítő tevékenységet végeztek.²

A program szakmai támogatását három szakember végezte: közösségfejlesztő – szakmai vezető (Gyenes Zsuzsa), közösségfejlesztő – projektasszisztens (ők váltották egymást: Almássy Tamás, Tóth Alexandra, Mile Zsolt, Kádas Judit), nonprofitmédia-szakértő – a Helyi nyilvánosság műhely vezetője (Liling Tamás), rajtuk kívül projektvezető – koordinátor (Farkas Gabriella) és pénzügyi asszisztens (Purtczl Andrea) segítette a munkát, képzőként alkalmanként további közösségfejlesztő szakember (Péterfi Ferenc) kapcsolódott be.

A folyamat

A program 2014 áprilisában a kerület Németszőlgy városrészének egy részén indult³ a szakemberek megkeresésével, számukra – egy rövid érzékenyítő képzéssel – indított műhelymunkával. A helyi idősekkel készített interjúk, majd ezen interjúk alapján induló közösségi beszélgetések jelentették a folyamat másik szálát, s a két szál összetalálkozott az év végi képzésen, ahol az aktívvá vált és a programban való részvételre elkötelezett helyi idős lakosokból szomszédsági önkéntesek, a szakemberekből közösségi mentorok váltak, s csoportként (melyet később Hegyvidéki Szomszédoknak neveztek el) megkezdtek közös munkájukat.

kedvéért a továbbiakban is gondozási központként szerepel majd.

² A program kézzelfoghatóbb ismertetését a 2016 őszi szórólap tartalmazza (1. melléklet).

³ A pontos – utcák által lehatárolt – területmeghatározást a megbízó önkormányzat adta meg.

Szomszédok, ha beszélgetnek

Közösségi beszélgetésre hívunk minden érdeklődőt június 24-én, kedden 16.00 óra a Kiss János altábornagy utca 33/b szám alá, a Hegyvidéki Gondozási Központ klubhelyiségébe.

A Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság közösségfejlesztő alprogram keretében folyamatosan készülnek az interjúk a Böszörményi út–Nagyenyed utca–Alkotás utca–Márvány utca–Győri út–Avar utca–Csörsz utca környékén élő, hatvan év körüli és idősebb lakosokkal. Az interjúk összegzését szeretnénk megosztani a résztvevőkkel: mit szeretnek, min bosszankodnak a szomszédságban lakók, milyen találkozási lehetőségekkel élnek, melyeket hiányolnak, hogyan látják a szomszédok kapcsolatát, a közösségi életet. Nemcsak tájékoztatni, beszélgetni is szeretnénk minderről – s a továbbiakról: ötletekről, elképzelésekről, tervekről, vágyakról, valamint arról, milyen közösségfejlesztői segítséget tudunk adni ahhoz, hogy a helyi emberek helyi kezdeményezései megvalósulhassanak.

Reméljük, a közösségi beszélgetésen találkozunk! Addig is a következő elérhetőségeken megtalál minket:

– e-mail: 12.kerulet.kozosseg@kkapcsolat.hu,

– telefon:

Almássy Tamás programasszisztens: [REDACTED]

Farkas Gabriella programvezető: [REDACTED] vagy [REDACTED] (napközben).

Gyenes Zsuzsa,

a közösségfejlesztő program szakmai vezetője

Az első közösségi beszélgetés meghívója a Hegyvidék újságban. Ennek köszönhető az Egységmegőrző erdőjárás: kezdeményezője – a címet félreértve – a szomszéd kerületből érkezett

A szomszédsági önkéntesek olyan helyi lakosok, akik elköteleződtek arra, hogy a helyi közösségért tevékenykednek – miközben maguk is közösséget alkotnak. A szomszédsági önkéntesek általában „ügyes” emberek: van egy szívügyük (pl. egy közösség, egy tanulócsoporthoz létrehozása), amelyet megvalósítanak.

A közösségi mentorok olyan helyi szakemberek, akik elköteleződtek a szomszédsági önkéntesek, a helyi kezdeményezések támogatására. Híd szerepet töltenek be az intézményi/ szervezeti világ és a szomszédsági önkéntesek között. Helyi lakosokat aktivizálnak és vonnak be a közösségfejlesztő programba.

⁴ Közösségfejlesztéssel az idősek társadalmi (re)integrációjáért: Az emberi kapcsolatoktól a társadalmi részvételen át az önszerveződésig. (MOM Kulturális Központ, 2015. április 20.) A konferencián a hegyvidéki program mellett az Újbuda60+ program szomszédsági munkáját és Média műhelyét is bemutatták az ottani önkéntesek.

Azokkal sem szakadt meg a munka, akik nem váltak önkéntessé: tematikus lakossági beszélgetéseket szerveztünk, és folytatódott a szakemberek műhelye. A program első évét egy szakmai konferenciával⁴, valamint az aktív időskort népszerűsítő lakossági rendezvénnyel zártuk⁵.

Az első szomszédsági önkéntes és közösségi mentor képzés résztvevői átveszik tanúsítványukat

⁵ A boldog időskorért – hegyvidéki szomszédok ötletei. (FSZEK Ugocsa utcai könyvtár, 2015. április 20.) A rendezvény központi eleme az aktív idősekből – többek között a Hegyvidéki Szomszédok önkénteseiből – álló élő könyvtár volt. (Az élő könyvtárról a módszereknél ejtünk még szót.)

2015/16-ban a program mind területileg, mind tematikailag kibővült. A területi bővülés során Németvölgy teljes területére, Virányos, Krisztinaváros és Kútvolgy városrészekre (vagyis a kerület „lenti” részére) terjedt ki. Az új városrészekben – időben jobban elnyúlva – lezajlott egy hasonló feltáró–bevonó folyamat szakemberek megkeresésével, helyi idős lakosokkal készített interjúkkal, az interjúk eredményét bemutató közösségi beszélgetésekkel, majd szomszédsági önkéntes és közösségi mentor képzéssel, végül az újonnan bekapcsolódó tagoknak a Hegyvidéki Szomszédok csoportba vonásával. Tematikailag: a helyi nyilvánosság gazdagítása érdekében önkéntes tudósítók képzése, majd műhelye valósult meg, létrejött a program másik önkéntes csoportja, a Helyi nyilvánosság műhely. Tevékenységük önálló felülete a csoport által szerkesztett és működtetett *Kopp-kopp 12. kerület honlap* (internetes újság) lett, melynek időnként nyomtatott változata is megjelent. Ebben a szakaszban is szervezetünk konferenciát, melyen a szomszédsági önkéntesek és önkéntes tudósítók is bemutatkoztak⁶. 2016 végén további tevékenységekkel bővült a program: a tematikus lakossági beszélgetéseket immár az önkéntesek kezdeményezték és szervezték, a Helyi nyilvánosság műhely pedig elindította a Kulturális Szalonban a havi rendszerességgel jelentkező Kopp-kopp esteket.

2017-re az önkormányzat már nem kötött szerződést a Közösségfejlesztők Egyesületével, a Szépkorúakért a Hegyvidéken program közösségfejlesztő alprogramját, illetve a csoportokat a Kulturális Szalon vette át. A program tehát nem szűnt meg, csak fontos mérföldkövéhez érkezett, ezt egy mérföldkő ünnepséggel fejeztük ki januárban. Mivel a program átadása későn vált véglegessé, 2017 első félévében a Közösségfejlesztők Egyesülete korábban a programban dolgozó szakemberei önkéntesként tovább tevékenykedtek a programban, hogy a csoportok önszerveződésére és öntevékenységre építve a program ősztől már nélkülük is folytatódhasson.

A program azóta is működik, 2018 őszétől mindkét csoport és az általuk szerveztetett és vezetett közösségek, programok a Kulturális Szalon új épületében kaptak helyet.

⁶ Útkeresés az idősödő korosztállyal végzett munkában: Elmozdulás a klasszikus ellátástól a közösségi megoldások felé. (MOM Kulturális Központ, 2016. június 8.) A konferenciára jelent meg a *Mit tehetünk mi? Portrészorozat a*

A program terepe és helyi beágyazódása

Budapest XII. kerületét a „gazdag” kerületek közé szokták sorolni, mind az önkormányzat, mind a lakosok anyagi lehetőségei alapján. Fontos azonban látni, hogy a kerület nem csak a „hegyek” villáiból áll, a Déli pályaudvar és környéke is a kerülethez tartozik, a kerület „lenti” részén a viszonylag soklakásos társasházak a jellemzők, és ha nem is meghatározóak és nem is „tipikusak”, de lakótelepek is találhatóak a kerületben. A szociális helyzet nyilván más, mint egy halmozottan hátrányos helyzetű régió kistélepülésének mélyszegénysége, de itt is vannak szociális problémák, itt is van szegénység, az idősek körében is. Mindez mentegetőzésnek tűnhet, pedig csak a kerületről a köztudatban élő kép árnyalására szolgál. Az idősekkel foglalkozás ugyanis messze túlmutat a szociális problémákon – erről szól ez az írás.

Budapest Főváros XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat 2013-ban elfogadott Idősügyi Konceptiója fontos forrásunk volt munkánk kezdetén. Az itt szereplő adatok szerint a kerület lakossága 2011-ben 55.776 fő volt, kb. harmaduk hatvan éven felüli. A kerület népességének öregedése folyamatos, az öregedési index (mely a 65 éven felüli lakosok arányát mutatja a 14 év alatti lakosokhoz viszonyítva) 2011-ben 158,8% volt. A kerületben a szociális alapellátás mindenhol elérhető az idősek számára: napközi ellátás, házi segítségnyújtás, étkeztetés.

A kerületben a szociális intézmények mellett több művelődési ház és más kulturális intézmény, valamint sportintézmény kínál lehetőséget a szabadidő eltöltésére, az önkormányzatnak külön programja van az egészségügyi prevencióra, sportolásra: széles a kínálat a szociális, kulturális, egészségügyi és sport intézményi programok, szolgáltatások, közösségi alkalmak terén – a program során készült interjúkban maguk az idősek is pozitívként említették az idősek számára is igénybe vehető gazdag programkínálatot, külön kiemelve a kedvezményes, illetve ingyenes programokat. Minden kerületi lakos számára elérhető a további kedvezményekre jogosító Hegyvidék kártya. Mindez egyrésztől nagyon fontos szolgáltatása a kerületnek, másrésztől nehezebbé teszi mind az aktivizálást (a „kiszolgáláshoz” hozzászózott lakos megrendeléseket ad, és nem cselekedni kezd), mind a közösségfejlesztő program elfogadtatását (minek ide még egy program).

Hegyvidék idős önkénteseiről kiadvány is, melyben az önkéntesek egymást mutatják be. (Elérhető a cikkhez tartozó elektronikus könyvtárban.)

A Szépkorúakért a Hegyvidéken program ebbe a környezetbe és szándékrendszerbe illeszkedett, építve az idősügyi koncepcióban megfogalmazott célra: az idősek a helyi társadalom megbecsült tagjai legyenek, aktívan, közösségben, önmegvalósító módon, anyagi és fizikai biztonságban éljenek. A program 2014-ben indult, a kerületi, idősellátással foglalkozó intézmény (mai nevén Hegyvidéki Szociális Központ) keretén belül, vezetője az intézmény vezetője lett⁷. A program tervezésekor az információk elérhetővé tételén kívül az idősek aktivizálása és a kortárs segítség jelent meg hangsúlyosan. A program végül három alprogrammal indult: információs pont, önkéntesség, közösségfejlesztés. Az információs pont az idősek számára releváns mindenféle információt (a szociális ellátásról nyújtott tájékoztatáson túl is, a tájékoztatást meghaladóan is) kívánta hozzáférhetővé tenni. Az önkéntes program a házi segítségnyújtás kapacitásait bővítette önkéntesek bevonásával egy „klasszikus” intézményi önkéntes program keretében, melynek nem csak az önkéntesek toborzása, kiválasztása, képzése, mentorálása, hanem az intézményi munkatársak felkészítése és az önkénteseknek az intézményi működésbe ágyazása is részét képezte. A közösségfejlesztő program önállóan működött, ugyanakkor volt szándék az információs pont és a közösségfejlesztő program önkéntesei „összekötésére”, és a házi segítségnyújtás önkénteseivel való kapcsolatra is szerveződtek közös programok.

Fontos erőssége (részünkről könnyebbsége) volt a programnak az a szervezeti keret, amelyben a közösségfejlesztő alprogram nem közvetlenül az önkormányzathoz, hanem annak szociális intézményéhez tartozott. Ez egyrészt azt jelentette, hogy egy szakemberrel kellett tárgyalnunk és együttműködnünk, akivel „egy nyelvet beszéltünk” és ő közvetített az önkormányzat felé, másrészt pedig azzal a közvetlen haszonnal járt, hogy eleve intézményi támogatással indultunk: biztosított volt a közösségi tér és együttműködtek a munkatársak.

Célok és módszerek

A közösségfejlesztő folyamat célja általában a helyi szereplők aktivizálása és bevonása, önszerveződések és öntevékenységük támogatása. Nincs ez másképp az idős(ödő) korosztályra fókuszáló közösségfejlesztő programban sem.

⁷ A „programalapító” vezető 2016 folyamán nyugdíjba ment, ezután viszonylag hosszú ideig megbízott vezetővel működött az intézmény.

A folyamat elején a helyi szakembereket kerestük meg és helyi idős lakosokkal készítettünk interjúkat, melyek eredményeit közösségi beszélgetéseken ismertettük.

- Interjúk helyi idős lakosokkal: az interjúkészítés hagyományos közösségfejlesztő módszer mint az aktivizálás eszköze, mely egyben a feltárást és a további cselekvés tartalmát is támogatja. A hegyvidéki programban először 46, majd a területi bővüléskor 45 interjú készült helyi idős lakosokkal. Az interjúkban a lakóhelyükhöz fűződő viszonyukról, szomszédsági, közösségi kapcsolataikról, a helyi nyilvánosságról kérdeztük az erre vállalkozókat. Fontos szempontja az interjúknak, hogy ne csak információt adjon, hanem aktivitásra is készítsen, ezért nem csak azt kérdezzük, kinek milyen változtatási javaslata van, hanem azt is, mi az a tevékenység, amibe szívesen bekapcsolódna, az az ügy, amelynek érdekében szívesen tenne. Az interjúkat az első évben interjúkészítésben jártas, a közösségfejlesztő interjúkra felkészített – főként egyetemista fiatalok – készítették, a második évben rajtuk kívül a közösségi mentorokat is bevontuk. Az interjúalanyok megtalálása elég nehezen ment. A szokásos csatornákat használtuk: szakemberek ajánlása, felhívás különböző médiafelületeken, megszólítás eseményeken, hólabda. Az „utcai” megszólításokat az interjúkészítők nem érezték a magukénak, ezért nem használták, a hólabda módszer pedig alig működött. (Pár évvel korábban egy másik, idős korosztályra fókuszáló programunkban különféle lakókörnyezetben jól tudtunk továbbajánlásokat kapni az interjúalanyoktól, tehát ez nem korosztályi sajátosság!)
- Helyi szakemberek megkeresése: ebben a közösségfejlesztő programban is szakembernek tekintettünk mindenkit, aki idősekkel (is) dolgozik, függetlenül attól, hogy tevékenységét mely szakterületen (pl. szociális, kulturális), mely szektorban, illetve milyen fenntartásban (pl. önkormányzati intézménynél, civil szervezetnél, felsőoktatási intézményben), milyen státuszban (pl. közalkalmazottként, egyházi személyként, önkéntesként) végzi. A szakemberek megkeresése minden közösségfejlesztő folyamat egyik első, fontos lépése: helyismeretükkel, szakértelmükkel fontos információkat adnak a

munkához, és kapcsolataik révén interjúalanyokat tudnak ajánlani. Legalább ilyen fontos azonban az is, hogy ezekben a beszélgetésekben a közösségfejlesztő ismertetheti a programot, és megteremtheti annak támogató szakmai – intézményi hátterét. A hegyvidéki programban a szakembereknek fontos szerepet szántunk, ezek a beszélgetések az aktivizálást is szolgálták. A program első feltáró szakaszában 29 intézmény, civil szervezet, egyház, párt 31 szakemberével készült interjú, az újonnan bekapcsolódó városrészekben 16 intézmény 22 szakemberével.

- **Közösségi beszélgetések:** az első közösségi beszélgetéseken a közösség tagjaitól vett tudást adjuk vissza a közösségnek: az interjúkból összeített eredményeket ismertetjük, s kezdjük el ez alapján a közös gondolkodást. A közösségi beszélgetések is az aktivizálást, bevonást szolgálják, e beszélgetések során alakult ki a programhoz kapcsolódó szomszédági önkéntesek köre. A Hegyvidéken az interjúk eredményét ismertető közösségi beszélgetéseket még széles körben, a további műhelyeket már csak azoknak a hirdettük, akikkel kapcsolatba kerültünk.⁸
- **Szakemberek műhelye:** a helyi intézményekből bekapcsolódó szakemberek elköteleződésére is hagytunk időt és lehetőséget: az első megszólítások után közös együttlétre, egyben egy érzékenyítő képzésre hívtuk őket, melyet további alkalmak követtek, amelyeken lehetőség nyílt a programról való tájékoztatásra is.

A további munka célja az aktívá vált szakemberek és a szomszédági önkéntesnek készülő helyi lakosok, elköteleződésének erősítése, önbecsülésük és magabiztosságuk növelése, kompetenciáik fejlesztése, egymáshoz fűződő kapcsolataik, (munka) közösségük támogatása, munkájuk kereteinek kialakítása, identitásuk formálása.

- **Szomszédági önkéntesek és közösségi mentorok csoportja (Hegyvidéki Szomszédok),** kétheti 2-3 órás rendszeres találkozókkal. A csoport ad rendszeres keretet a működésnek, teret a tervezésnek, szervezésnek, értékelésnek, egymás tájékoztatásának, elismerésének, támogatásának, mind a szomszédági önkéntesek által egyénileg szervezett programok, közösségek, mind a

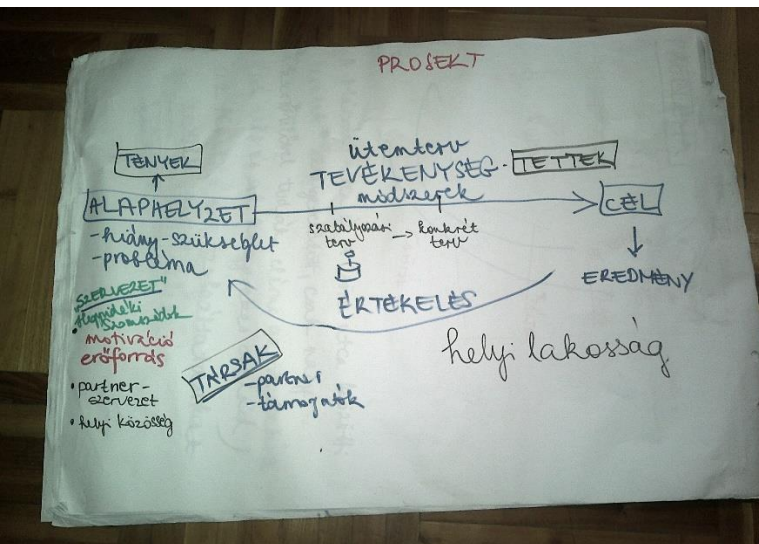
csoport által szervezett programok, tevékenységek esetén. A találkozókat közösségfejlesztő (a szakmai vezető) moderálta, így biztosítva a folyamatos tanulást, továbbképzés lehetőségét. A csoport egyre inkább közösséggé, egyfajta klubba is vált, ez egyrészt fontos erőforrása volt a munkának, másrészt kihívást jelentett a „feladatra koncentrációban”.

- **Az önkéntes tudósítók csoportja (Helyi nyilvánosság műhely),** heti 4 órás rendszeres találkozókkal. Ugyanazt tudjuk elmondani, mint a másik önkéntes csoport esetén, azzal a különbséggel, hogy itt a csoport állandó feladata az internetes magazin működtetése, arra folyamatosan újabb és újabb cikkek írása és lektorálása, fényképek, videók készítése, feltöltése. Ezek a találkozók alapvetően tehát szerkesztőségi összejövetelek.
- **Képzés:** a fentiek is megerősítik, hogy a közösségfejlesztő folyamat egy – informális – képzési folyamat is egyben, melybe nonformális képzési alkalmakat is beiktatunk. A Hegyvidéken az eredeti, majd az új területeken végzett feltárás – bevonás szakaszát követte egy-egy kétnapos képzés, melyen a szomszédági önkénteseket és a közösségi mentorokat készítettük fel leendő tevékenységükre és együttműködésükre. Az önkéntes tudósítók képzése 24 órában, az otthon végzendő (házi) feladatok miatt időben jobban elnyújtva zajlott. És volt egy izgalmas, az informális és a nonformális határán mozgó képzési folyamat is, amelyben egy érdekképviseleti ügyön dolgozott úgy a Hegyvidéki Szomszédok csoport, hogy közben a lakóhelyi érdekképviseletről és a projekttervezésről /-munkáról tanult: a Sportkórházon átvezető út volt a cél, mert a lezárás miatt az itt lakóknak jelentős kerülőt kellett tenniük.
- **Tanulmányút:** a képzésekhez egy-egy vidéki tanulmányút is kapcsolódott, 2015 tavaszán Kunszentmiklós-Kunbábony civil szervezeteit, közösségi kezdeményezéseit látogattuk meg, s a Civil Kollégium vendégei voltunk, 2016 nyarán a Miskolc Avas városrészében működő közösségfejlesztő programot, annak közösségi kávézóját, a programban dolgozó munkatársakat és önkénteseket ismertük meg. A tanulmányutak célja az

⁸ Az interjúzás második körében (az újonnan bekapcsolódó városrészekben) aktívá válókat közvetlenül a már meglévő, Hegyvidéki Szomszédok csoportba vontuk be.

önkéntesek látókörének tágítása, tevékenységükhöz újabb impulzusok adása, jó példák megismerése, a „civilség korlátok nélkülségének” megtapasztalása volt. (Nem utolsó sorban pedig a közös utazással, a hosszabb intenzív együttléttel a vidéki tanulmányutaknak a képzéshez hasonló közösségépítő hatása is volt.) A sikeres tanulmányutak folytatásaként – mivel közösségfejlesztő programok és szomszédsági önkéntesek Budapesten is működnek – az Újpalotai Szomszédok Társaságánál, később az Újbuda60+ programhoz kötődő gazdagréti szomszédsági csoportnál is jártunk⁹, de vonattal és a házigazdák segítségével Komáromba is eljutottunk, ahol az Élet-Tér Közösség- és Településfejlesztő Egyesület koppánymonostori Mag-házában a közösségi tér közösségi működtetésére láttunk egy újabb példát.

A tervezés során sok lapot teleírtunk – ez volt az első

A közösségfejlesztő folyamat magától értetődő módon nem egy „belterjes” munka, amelyben addig szükséges az aktivizálás és bevonás, amíg meg nem alakul (és „ki nem képződik”) az önkéntes csapat. Természetes, hogy a részvételnek arra a szintjére, amelyet a programot működtető önkéntesség jelent, nem jutnak el tömegek. 5-10 főnyi „kemény maggal” már biztonságosan lehet dolgozni, nem is ennek többszörösére duzzasztása a cél. (Nem is lenne reális cél...) Azt azonban látni kell, hogy ez a biztonságos működés hosszú távon csak úgy

tartható fenn, ha van miért csinálni – és ha van utánpótlás. (A fluktuáció természetes: változik az élet-helyzet – szerencsés esetben azért, mert unoka születik, sajnálatos esetben betegség miatt –, vagy az érdeklődés, motiváció stb.) Az önkéntesek tevékenysége (klubok, események szervezése – vezetése, online magazin írása stb.) ad tartalmat a programnak – egyben lehetőséget további résztvevők aktivizálására, bevonására, természetesen a részvétellel különböző szintjein. Az önkéntesek tevékenysége attól is nagyszerű, mert egy sajátos, talán leginkább civilnek, illetve közösséginek nevezhető szemléletet és működésmódot közvetít.

A tevékenység és a részvétel fenntartására és kiterjesztésére szolgáló módszerek három típusát mutatjuk be a továbbiakban. A szakemberek műhelyét és a tematikus közösségi beszélgetéseket az önkéntes csoportok megalakulása után is fontosnak tartottuk, hogy mind a szakemberek, mind a helyi idős lakosok számára a továbbiakban is lehetőséget adjunk az önkéntessé válásra. A módszerek másik típusa az önkéntesek közös szervezésében megvalósuló események voltak – ezek egyszerre szolgálták a közös tevékenységet és egyben az informális tanulást (a szervezés során), valamint az önkéntesek tevékenységéhez új résztvevők bevonásának lehetőségét (a megvalósítás során). Végül két olyan módszert mutatunk be, amely már önkéntesek szervezésében valósult meg, és jól példázza e civil – közösségi szemléletet és működésmódot.

A programhoz kapcsolódást és az önkéntes utánpótlást támogató módszerek:

- Szakemberek műhelye (havi, majd párhavi, tematikus találkozó): a hegyvidéki programban a helyi szakembereknek kiemelt szerepet szántunk: belőlük kerültek ki a szomszédsági önkéntesek munkáját támogató közösségi mentorok, és az is fontos volt, hogy aki nem köteleződik el közösségi mentorként, támogassa a programot. A szakemberek műhelyének ebből a szempontból tehát az volt a célja, hogy az önkéntesek tevékenységéhez a támogató intézményi környezetet, vagyis a szakmai kapcsolatokat, s nem utolsó sorban a közösségi tereket biztosítsuk, hiszen a szakemberek intézményei jelenthetik a program (alapvetően a szomszédsági

⁹ A gazdagréti látogatás már a mérföldkő után volt, így érdekes fókusz volt, hogyan tud működni egy szomszédsági csoport a közösségfejlesztői jelenlét után több évvel.

önkéntesek tevékenysége) számára igénybe vehető közösségi tereket. A szakemberek műhelyét ezért a közösségi mentor képzés után sem hagytuk abba, 2015 nyaráig kb kéthavonta találkoztunk. Azt a „szokásos” tapasztalatot is megszerztük, hogy a kerületben sok intézmény, civil szervezet, egyház sok elkötelezett szakembere foglalkozik az idősekkel – egymásra kevésbé építve, egymástól jórészt függetlenül, s ezek a műhelyalkalmak teremtenek lehetőséget a találkozásra, egymás – és egymás intézményeinek – megismerésére, szakmai párbeszédre, egy esetleges későbbi együttműködés megalapozására. Ez további motivációt adott a folytatásra. A szakemberek műhelyét mindig más helyszínen tartottuk, a helyszínhez kötődő, a szakembereket foglalkoztató tematikával, alkalmanként vendég előadóval. (A Máltai Szeretetszolgálat Fogadóházában például 2015 nyarán azért jöttünk össze, hogy az idősek háztartásában feleslegessé vált, illetve keresett bútorok, elektromos eszközök, gyógyászati segédeszközök közvetítéséről beszéljünk. A probléma megoldásában nem nagyon sikerült előre jutnunk – viszont fontos kapcsolat épült az önkormányzati fenntartású, idősellátást végző intézmény és az egyházi háttérű, szenvedélybeteg-ellátást végző intézmény szakemberei között.) A szakemberek műhelye számára idővel létrejött egy levelezőlista a szakemberek közötti közvetlen információcsere támogatására – de ezt a funkcióját soha nem töltötte be, végig a közösségfejlesztőknek a szakembereket elérő csatornája maradt.

- Tematikus közösségi beszélgetések: a program elején még a közösségfejlesztők szerveztek közösségi beszélgetéseket az interjúk alapján érdeklődésre számot tartó témákban, vendégelőadó meghívásával (társasházi közösségépítés, társasházi kertek, tanulóköri), a program végén már az önkéntesek (természetvédelem, házi ápolás, zöld környezet). Ezek a beszélgetések a részvétel több szintjére lehetnének hatással, ideális esetben akár a témában érintettek, illetve a téma iránt érdeklődők klubja is megalakulhatna. Ez egyik esetben sem történt meg – de a résztvevők egy közösségi esemény, ráadásul egy önkéntes által szervezett közösségi esemény részesei voltak és egyéni életükben hasznosítják az itt szerzett információkat, kapcsolatokat, inspirációkat.

Hegyen innen, hegyen túl. . . Természet-? Környezet-? Védelem!

Meghívjuk az érdeklődőket a **2016. szeptember 30-án, pénteken, 15:30** -kor tartandó közösségi beszélgetésünkre,
a **Budai Sas-hegy Természetvédelmi Terület Látogatóközpontjába**
(Budapest, XI. ker. Tájék u. 26.)

Témánk a természet- és környezetvédelem.

Szakmai vezető, előadó: Kremnicsán János, a Budai Sas-hegy Látogatóközpont vezetője.

Szívesen látjuk azokat, akik már most is a természet elkötelezettjei, és azokat is, akik még nem döntöttek, hogy aktívan is részt vesznek-e környezetük megóvásában, gazdagításában.

A Látogatóközpont Tájék utcai bejárata elérhető a 8, valamint a 8E-s buszokkal a Lejtő úti megállótól gyalog a Meredek utcán át. Ez a buszmegállótól tízperces séta.

Sportosabbak a busz Korompai utcai megállójától felfelé menet érhetik el céljukat.

Autósok a Természetvédelmi Terület előtti parkolót használhatják.

Bármelyik utat is választja, reméljük, Önnel is találkozunk a ritka szép panorámájú, nagyvárosi környezetben egyedülálló, látványokban gazdag Sas-hegyi Természetvédelmi Területen.

A környezetvédelemről szóló közösségi beszélgetés

Az önkéntesek közös tevékenységét (ezzel informális tanulását), valamint tevékenységükhöz résztvevők bevonását támogató módszerek:

- **Élő könyvtár:** Az élő könyvtár ismert módszer: egy rendezvény keretében olyan embereket lehet kikölcsönözni és velük párbeszédet folytatni, akik valamely kisebbségi csoport tagjai. Mi a módszert a magunk képére formáltuk és nem csupán a közösségfejlesztő program, hanem általában véve az aktív idős kor népszerűsítésére használtuk. A rendezvényt – mely a program első évét zárta – a helyi könyvtár fogadta be. Az aktív idősök tematikusan elrendezett asztaloknál ülve várták az érdeklődő beszélgetőket (a szomszédági önkéntesek, házi gondozásba bekapcsolódott önkéntesek, képzőművészettel foglalkozók (a Budai Rajziskola idős tanulói), helytörténetet kutatók, természetjárók). Az esemény lehetőséget adott az információátadásra is, de arra is példát mutatott, milyen sokszínű aktivitásra ad lehetőséget az idős kor.¹⁰
- **Receptek testnek és léleknek:** „szórólapozni” lehet, de hatékonysága nem túl nagy. Azt kellett kitalálni, hogy a kerületi nagyrendezvényen (Hegyvidéki Napok) hogyan tudnánk ennél hatékonyabb és „magunkra jellemzőbb” módon beszélgetéseket kezdeményezni. A sütivel kínálás elég magától értetődőnek tűnt – ehhez tettük hozzá a személyességet. Az önkéntesek nem csak a süteményt készítették el, a receptjét is leírták – és a recept mellé életfilozófiájukat bemutató idézetet is tettek.
- **Élő kiállítás:** gyorsan tisztázzuk: nem embereket állítottunk ki, hanem az ő személyes tárgyaikat (tematikusan elrendezve, pl. a háztartás témánál NDK tojástartót, a kézimunkánál kötőgépet, a munkánál írógépet és indigót, a turista asztalnál alumínium ételdobozt). Tárgyakat, amelyekhez történetek kapcsolódnak s a kiállítók megosztanak a látogatókkal – ettől válik élővé a kiállítás. És persze ez sosem egyoldalú, hiszen a látogatóknak is vannak történeteik.¹¹ Az élő kiállítás ötlete itt is onnan indult, hogy a kerület őszi nagyrendezvényén (egészségnap) hogyan tudunk beszélgetéseket kezdeményezni a

program népszerűsítése érdekében – de ennél sokkal több történt.

A Hegyvidéki Szomszédok csoportja az élő kiállításon

Fontos újból hangsúlyozni, hogy bár e módszerek „önmagukban” is működnek (a „szellemi terméknek” tekinthető élő kiállítást például kifejezetten szeretnénk, ha más is megszervezné), a közösségfejlesztő folyamatban eszközként jelentek meg. Nem csak a leírásban hangsúlyozott megszólítás és bevonás célját szolgálják, írhattuk volna őket az előző pont, az önkéntesek megerősítésére használt módszerek közé is. Sosem volt kész ötlet és kész forgatókönyv, amiben a szerepeket kellett csak kiosztani. Közös fogalmazzuk meg a célt, közös ötleteltünk, közös alakítottuk az eseményt a végleges formájára, s mind a tervezésben, előkészítésben, mind a lebonyolításban mindenki maga vállalt feladatot. Eleinte e közös megjelenéseket a közösségfejlesztő koordinálta, de idővel ezt a felelősséget és szerepet is átvették az önkéntesek.

A civil – közösségi szemlélet és működésmód megjelenése az önkéntesek által szervezett – vezetett csoportokban

- **Rozi-szalón:** kéthetente három óra kézműveskedés és beszélgetés. Mielőtt az ismertetésére rátérnék, kitérőt teszek: Egy másik idősprogramban kártyaklubot indított az egyik szomszédági

¹⁰ A minél szélesebb elérés érdekében az élő könyvtár általában nem önálló esemény, mi is összekötöttük egy népszerű, az időskorral foglalkozó szakember (Iván László professzor) előadásával.

¹¹ Az élő kiállításához a tervek szerint egy ruhabemutató is kapcsolódott volna, melyen fiatalok mutatják be a

kiállított ruhákat, miközben az idős kiállító elmeséli hozzá a történetet. A ruhabemutató végül nem valósult meg, de a gyerek korosztály így is megjelent a látogatók között, odavonzotta őket a sok érdekes tárgy, amit ki is próbálhattak.

önkéntes. „Nem is tudtam, hogy ilyen nagy kártyás vagy” – mondtam neki. „Á, csak kellett egy hívószó.” Böbe a magányosan élő időseket szeretne volna közösségbe vonni – s addigra már tudta, sokan pasziánszoznak otthon, egyedül. A hegyvidéki programban Rozi egy támogató szomszédosági csoportot szeretett volna létrehozni, tudta, hogy ennek alapja a beszélgetés, a beszélgetéshez pedig a kézműves tevékenység ad jó apropót. Ő maga is szívesen és sokfélét kézműveskedik, így jött létre a Rozi-szalón, ahova mindig valamilyen kézműves technikával érkezik, amelyet meg lehet tanulni, a tevékenységhez csatlakozni lehet – de ez csak egy lehetőség, mindenki hozhatja az aktuális kézimunkáját is. Sőt, a csoporttagok egymást is taníthatják. És közben beszélgetnek, idővel támogató szomszédosági csoporttá, közösséggé alakulnak.

- **Önképzőkör** (kéthetente két óra): neves szakemberek ismeretterjesztő előadásaiból viszonylag nagy a kínálat. Az önképzőkör alapgondolata, hogy mindenki van valami érdekes. (Ez bebizonyosodott a Hegyvidéki Szomszédok önkéntes csoport összejövetelein, csak ott mindig vissza kellett térnünk a „tárgyra”.) Az önképzőkörön hétköznapi emberek tartottak előadást az érdeklődőknek korábbi munkájukhoz, hobbiukhoz kapcsolódóan, vagy külföldön töltött éveikről... Az előadás természetesen beszélgetésbe torkollott.

Szakmai reflexió

Közösségfejlesztőként megtanultuk, hogy az aktívvá vált helyi lakosok mellett további fontos „összetevői” vannak egy sikeres folyamatnak. Ezek közül az alábbiakban a támogató szakemberek körét, a rendelkezésre álló közösségi tereket és további aktív lakosok bevonását emeljük ki.

Támogató szakemberek

Korábbi tapasztalataink alapján ebben a programban különösen fontos szerepet szántunk a helyi szakembereknek. Azt terveztük, hogy a programba bekapcsolódó, a szomszédosági önkéntesekkel egy csoportban tevékenykedő közösségi mentorok között találjuk majd meg azt a személyt, akinek át tudjuk adni a közösségfejlesztő stafétát. Nem így lett.

A szakembereket sikeresen szólítottuk meg és vontuk be a programba, hatan váltak közülük közösségi mentorrá, ebből öten a gondozási központ munkatársai voltak. Úgy alakult azonban, hogy közülük az átadásra nem volt már a csoportban aktív résztvevő. Más munkahelyre, vagy más munkakörbe

kerültek, nem kapták meg a támogatást közvetlen főnöküktől... Új közösségi mentorokat pedig nem sikerült bevonnunk.

Ha azonban a támogató szakemberek körét a közösségi mentorokon tágabb szakember körre, illetve támogató intézményi háttérre értjük, akkor elmondhatjuk, hogy bár közösségfejlesztő szemléletű segítő szakember nem maradt a csoporttal, a működési feltételek továbbra is biztosítottak voltak.

Közösségi terek

Korábbi tapasztalataink alapján a program, illetve a program önkéntesei számára rendelkezésre álló közösségi tereket is elengedhetetlen feltételnek tartottuk, ezek biztosításáról a programgazda biztosított minket: az önkéntes csoportok összejöveteleinek és több más rendszeres és alkalmi programnak a gondozási központ célterületen lévő klubja adott helyszínt. Más intézmények szakembereivel kialakított jó kapcsolatoknak köszönhetően azonban máshol is otthonra találtak programok, klubok, képzések – és ezen közösségi terek egy része nem önkormányzati fenntartásban működött.

A program egy szakaszában felmerült a lehetőség arra, hogy a közösségfejlesztő program önálló teret kap, de a kérdés viszonylag hamar lekerült a napirendről. Később volt egy olyan merész elképzelésünk, hogy a Kulturális Szalón új épületét, vagy annak nyitott közösségi terét (a közösségfejlesztő program új otthonát) lehetne közösségi alapon működtetni, de erre sem került sor.

Bevonás

A bevonásról a célok és módszerek fejezetben hosszán beszélünk. A támogató szakembereknél érintettük a közösségi mentorok bevonását. Itt most a helyi idős lakosok bevonására reflektálnánk, egészen pontosan az önkéntesek bevonására. Az önkéntes tudósítók csoportjába felhívásokkal toboroztunk tagokat, a szomszédosági önkéntesek csoportja a fent leírt, nagy idő- és energiabefektetést igénylő módon alakult meg. Mindkét csoportba érkeztek olyanok, akiket nem mi, hanem társaik vontak be. További erőforrást jelentett a csoportok közötti átjárás: az önkéntes tudósítók egy része szomszédosági önkéntessé is vált, és szomszédosági önkéntes is kapcsolódott be az önkéntes tudósítók tevékenységébe. (A két csoport egyébként is kapcsolatban volt egymással, a nagyobb eseményeken közösen jelent meg, közös munkatalálkozókat is tartott.) Folyamatosan szem előtt tartottuk a bevonás fontosságát, de ezen a téren nem számolhatunk be átütő sikerről.

Eredmények

A közösségfejlesztés eredményeit mérni – az egyik legnehezebb feladat. A lengyel ZIPZÁR modell alapján¹² megpróbáljuk bemutatni a tevékenységek specifikus, számszerűsíthető eredményeit, a személyes fejlődés, tanulás egyéni szintjén elért eredményeket, valamint a képessé tétel és a társadalmi tőke közösségi szintű eredményeit.

A tevékenységek specifikus, számszerűsíthető eredményei

A közösségfejlesztő program vége felé, 2016 őszén – a folytatás érdekében – összegeztük a program addig elért eredményeit¹³:

„Az elérés számai:

- Összkerületi szintű felhívásaink újságon, tévén, plakátokon, szórólapokon keresztül (többszöri felhívással, többféle megszólítással) elvileg minden kerületi idős lakost (kb. 20.000 fő) elérhetett.
- 36 intézmény (a közintézményeken kívül beleértve a civil szervezeteket, egyházakat is) 51 szakemberével vettük fel személyesen a kapcsolatot.
- Nagyságrendileg 1.500 helyi időst szólítottunk meg személyesen rendezvényeken, kiscsoportos programokon.
- 320 helyi időst kerestünk meg személyesen (vagy telefonon), mert vállalkoztak interjúra, vagy mások ajánlották őket közösségi bevonásra.
- Közülük 94 helyi időssel valósult meg az interjú (négy szemközt beszélgetés a lakóhelyéről és ahhoz kapcsolódó közérzetéről).
- Közülük kb. 20 fő kapcsolódott be állandó szomszédsági önkéntesként, akik heti szinten gondolkodnak, vitatkoznak helyi ügyekről és szerveznek közösségi akciókat ezek megoldásai érdekében.

A szomszédsági önkéntesek tevékenységének számai: A szomszédsági önkéntesek tevékenysége a közösségfejlesztő program egyik központi eleme: „szívügyüket” megvalósítva közösségeket, tanuló köröket hoznak létre, helyi érdekképviselőt vállalnak, közösségi programokat kezdeményeznek stb. Csupa olyan ügyben, amely elég fontos nekik, hogy jelentős mértékű önkéntes munkát tegyenek bele. Fontos, hogy ezek a körök nem örökre szólnak, hanem addig, míg a tagjai működtetik. Eddig 7

¹² A ZIPZÁR modell leírása megjelent többek között a Parola 2016/2. számában, valamint Molnár Aranka (szerk.): Közösségfejlesztési folyamatok mérése-értékelése c. módszertani útmutatóban

közösséget indítottunk be (ezekből jelenleg 3 aktív, 2 újabb szerveződik). Legrégibbi közösségünk az egészségmegőrző erdőjárás, melyen heti 3 alkalommal ma már alkalmanként 5-6 fő tesz erdei sétát – nem készült statisztika arról, összesen hányan sétáltak már. 1 érdekképviselőti ügyet vittünk végig közösen (más ügyeket az önkéntesek maguk intéztek), 5 közösségi rendezvényt szerveztünk (részben egy nagyobb esemény részeként), jelenleg közösségi beszélgetéseket szervezünk (eddig 2 valósult meg) az önkéntesek által fontosnak tartott témákban. Az egyik szomszédsági önkéntesünk megszervezte 50 éves lakóházában a születésnap szomszédságünnepet, melyre az azóta elköltözött lakókat (és a házban felnőtt gyerekeiket) is meghívta. Egy szomszédsági önkéntes átlagosan 20-25 emberrel van kapcsolatban a közvetlen környezetében, akik közül átlagosan 10-15 főt tud aktivizálni közösségi események kapcsán.

Az önkéntes tudósítók műhelyének számai: A szomszédsági munka mellett a helyi nyilvánosság fejlesztése érdekében is megszólítottuk a kerületi idős lakosokat, hogy az erre vállalkozók egy képzés után, műhelymunkában dolgozva önkéntes tudósítókká váljanak. Az önkéntes tudósítókból alakult meg a hegyvidéki helyi nyilvánosság műhely. Honlapjuk, a „Kopp-kopp 12. kerület” a <https://kopp-kopp12kerulet.wordpress.com/> címen érhető el. Ez a fiatal csoport 1 tudósítói felületet hozott létre, amin eddig 48 írás született kerületi ügyben.”

Helyi nyilvánosság műhely

¹³ Kovács Edittel, a Közösségfejlesztők Egyesülete elnökével közösen írtuk az összegzést, melyből e fejezetet idézem.

Személyes fejlődés, tanulás

Az eddig és az ezután leírtakból össze lehet állítani azt a kompetencialistát, mi mindent tanultak meg az önkéntesek a nonformális képzéseken és az egész folyamat – mint informális képzés – során. Itt inkább azokat az eredményeket szeretném kiemelni, amelyek nem feltétlen nyilvánvalóak, illetve azokat, amelyek megmutatják, egy-egy önkéntes életében milyen változásokat jelentett a program.

Az önkéntesek hasonlóan gondolkodó társakat és közösséget találtak, helyben – pontosabban hasonlóan gondolkodó társak helyi közösségét. Ennek a ténynek mindegyik eleme fontos. Az azonos városrészben lakás nem csak az azonos ügyek, hanem a közelség miatt is fontos, főleg akkor, ha az egészségi állapot nem tesz lehetővé hosszabb utazásokat. A közösség volt, akinek életmentő volt a rokkantság, vagy idős családtag ápolása miatt lakásba szorult életmód miatt, vagy a házastárs elvesztése utáni gyászban. Másoknak voltak más közösségei, de azok más „intenzitásúak” és/ vagy más jellegűek voltak. És ez a közösség valódi, megerősítő és megtartó közösséggé vált. Az azonos gondolkodás az aktivitásban, pontosabban a „tevés”-ben nyilvánul meg. Az önkéntesek között voltak olyanok, akik „életmódszerűen” civilek voltak, s a program civil tevékenységük újabb terepe lett. Mások itt váltak aktívvá. Az önkéntesek harmadik csoportját pedig azok képezik, akik addig is aktív életet éltek – de többnyire mint látogatók. Ebben a programban viszont cselekvőkké váltak, ez lényegi különbség, és a legfontosabb eredmény alapja: az önkéntesek megtapasztalták tevékenységüket. Egyéni haszonnak lehet tekinteni természetesen azt is, hogy közvetlen kapcsolatuk lett intézményi munkatársakkal, önkormányzati felelősökkel, s így saját problémáikat is eredményesebben tudták megoldani.

Következzenek a személyes példák – talán nem árulunk el titkot: A közösségfejlesztő számára ez a legegységesebb és legszebb eredménye a programnak.

Az önkéntes, aki úgy csatlakozott, hogy ő „kiskatonának”, végrehajtónak lesz jó, majd társai biztatására megszervezi az 50 éves házban a régi lakókat is visszahívó szomszédságünnepet, aki meghatottan és büszkén beszél arról, hogy dédunokája keresztelőjén ő mondta a beszédet, és ezt a programban szerzett gyakorlatának köszönheti, aki – bár semmi előadói gyakorlata nincsen – sikeres önképzőköri előadásokat tart. Az önkéntes, aki rendelkezik ugyan nyelvtudással és tanítási gyakorlattal és tudja, mekkora igény van rá, mégsem indít angol társalgási

klubot, mert a tudását nem érzi hozzá elegendőnek, míg végül kezdő angol nyeltanfolyamot tart, óriási sikerrel. Az önkéntes, aki szeretne egy klubot indítani a saját lakókörnyezetében, s végül eljut a cselekvéshez: a felelősségvállaláshoz, a megfelelő befogadó megszólításához és a vele való tárgyaláshoz. Az önkéntes, aki rengeteg tárgyi emlékekkel is rendelkezik korábbi szeretett munkahelyéről, a kerület korábban meghatározó gyáráról, a MOM-ról, és azok a rendezvényeink, amelyeken ezeket bemutathatja, ezekről mesélhet, ha csak átmenetileg is, ismét értelmet adnak az életének. Az önkéntes, aki kirándulócsoporthoz nem tud már csatlakozni, de itt társakat találhatott erdőjáró sétáihoz. Az önkéntes, akivel úgy kezdődött a kapcsolatunk, hogy ő csak a klubját szeretné meghirdetni, semmi másra nincs ideje, de azért eljött a képzésre, járni kezdett a csoportba – melynek később vezetőjévé vált. Az önkéntes, aki korábban nem értett a számítógépekhez, de a cikkírás miatt megtanulta. Az önkéntes tudósítók – akik közül egyetlen műszaki ember vagy informatikus sincs, mégis honlapot, illetve internetes magazint működtetnek. Minden önkéntes, aki „öntudátára” ébredt, és meglátta a szerepét abban, hogy a kerületi fontos információkat a helyi lakosok felé a mindennapi személyes kapcsolataiban továbbítsa – és viszont, hiszen az önkormányzattal is immár partnerként tárgyalt.

Eddig csak a szomszédság önkéntesekről és az önkéntes tudósítókról írtunk, de nem feledkezhetünk meg a szakemberekről sem.

A programot és az önkénteseket támogató szakemberek egy részétől inkább mi tanultunk. Megérteni, hogy mit nem értettek meg. Megpróbálni válaszolni – és elfogadni, hogy van, amin nem tudunk változtatni, ugyanakkor nagyra értékelni a támogatást, amit kaptunk tőlük. Nem értették meg, hogy egy szomszédsági önkéntes szerep más, mint egy konkrét feladatot elvállaló, egy intézmény működésébe betagozódó önkéntes. Nem értették meg, hogy hiába hozzáférhető az információ, az még nem jelenti azt, hogy el is jut az emberekhez és be is épül a tudásukba. Nem értették meg, hogy a dolgoknak nem az a természetes rendje, az emberek (a szomszédsági önkéntesek és önkéntes tudósítók különösen) nem azt várják el mindig és mindenkor, hogy az önkormányzat, az intézmény mindent megoldjon (helyettük is). Nem értették meg a jelentőségét állampolgári mivoltunk tanulásának. Nem értették meg, hogy az időseket nem (az időseket sem) megóvni kell a konfliktusoktól, hanem megerősíteni őket

abban, hogy a konfliktusokban partnerként tudjanak részt venni és megtanítani őket ezeket kezelni.

A programot és az önkénteseket támogató szakemberek „másik véglete” azok a közösségi mentorok, leginkább szociális szakemberek, akik tanultak. Arról, hogy nincs folyamatos krízishelyzet, amit azonnal meg kell oldani – márpedig ha nincs krízishelyzet, csak szükséglet van, igény van, szándék van, probléma van, akkor ki lehet várni, amíg az érintettek maguk jutnak el odáig, hogy cselekedjenek. Hogy nem megoldani kell, hanem támogatni az érintettet (azt is tanulták, hogyan) a megoldás megvalósításában. Hogy – egyikük szavaival élve – nem lángot kell gyújtanom, hanem meg kell találnom és szikrát kell adnom annak a szalmaszálnak, amely majd lángra lobban.

Eredmények a képessé tétel közösségi szintjén

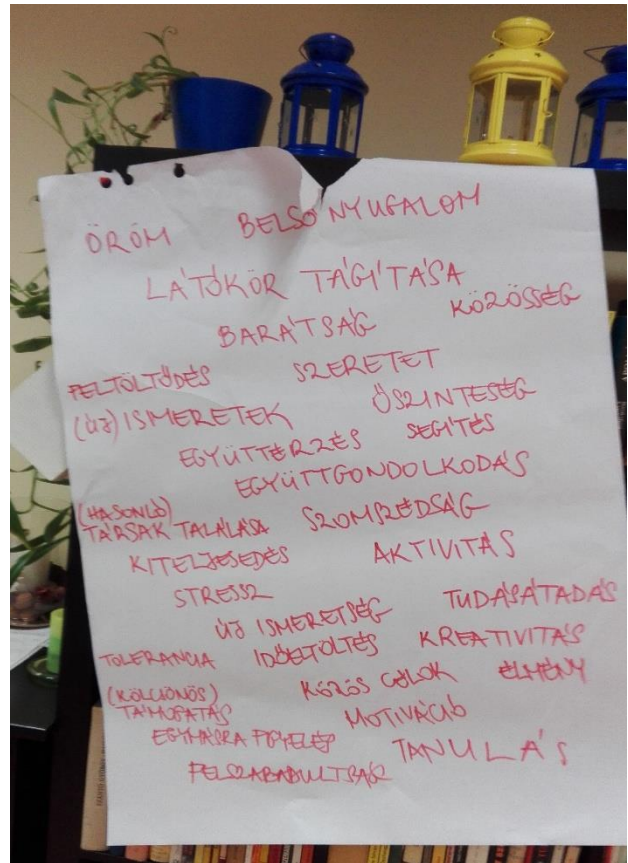
Láttuk tehát, a programban részt vevő önkéntesek életében milyen szerepet játszott a programban való részvételük, milyen erős támogató közösséget teremtettek maguknak. Mindez nyilván nem választható el élesen attól a hatástól, amit „köreiken kívül” értek el. Hajlamosak vagyunk kevésnek tartani azt a hatást, amelyet egy-két tucat önkéntes egy 55.000 fős kerületben elérhet. Azt gondoljuk, ha csak az eddig idézett számokat nézzük, már akkor sincs okunk szégyenre, és hogy a következő fejezet számai is magukért beszélnek – különösen, ha figyelembe vesszük azt a másfajta „minőséget”, amelyet az önkéntesek és tevékenységeik, programjaik képviselnek.

Ez a másfajta minőség egyrészt abból az egyszerű tényből adódik, hogy aki nem szakember, „csak” érintett, máshogy gondolkodik, máshogy kérdez, máshogy ír. Idős önkéntesek által szervezett tematikus beszélgetés a házi ápolásról, amelyre szakértő vendégként hívják meg többek között a szakintézmény vezetőjét és illetékes munkatársait, más megvilágításban tárgyalja a témát, más kérdéseket vet fel, mint ha a szakintézmény lenne a szervező. Az idős lakos „tapasztalati szakértő”, aki saját bőrén tapasztalja például az akadálymentesítés legapróbb hiányosságait is, s ezeket az önkéntességéből nyert önbizalmával és tudásával közvetíteni tudja az illetékes felé, akinek ez a hiányosság nem feltétlenül tűnik fel. Helyi lakosként más témákat lát fontosnak és ezeket más oldalról közelíti meg az önkéntes tudósító, mint a helyi újság hivatásos újságírója.

Ez a másfajta minőség jelenik meg abban a civil – közösségi szemléletben és működésében,

amelyről korábban már írtunk. (És amely miatt például a házi ápolásról szóló beszélgetésnek az érintettek közti beszélgetés, tapasztalatátadás ugyanolyan fontos része, mint a tájékoztatás.) Nehéz persze mindig tetten érni, és biztosan nem veszi észre, nem érzi meg minden résztvevő, hogy itt most egy önkéntes által közösségi szemlélettel szervezett programról van szó.

De lássuk a ZIPZÁR modell szempontjait a képessé tétel mérésére – hozzátevé, hogy nem folytattunk az önkéntes csoportok tagjaival értékelő beszélgetést e szempontok alapján, ugyanakkor a program több pontján is kértünk reflexiót, melyekkel saját megfigyeléseinket gazdagíthattuk:

A közösségfejlesztők kilépése előtt 2017 júniusában stratégiai megbeszélést tartottunk a két önkéntes csoport tagjainak. A napra azzal hangolódunk rá, hogy megkértük az önkénteseket, öntsék szavakba, mit jelent számukra a program. A szavakból kirajzolódó fontos visszajelzés, hogy a közösséghez kapcsolódó tartalmak vannak túlsúlyban, nem a szomszédsági munkához, közéleti tevékenységhez kapcsolódók

Kohézió, mely a másokra való odafigyelést, a különbözőségek észlelését és elfogadását, a másikkal

való közös-ség (pl. a szomszédság) megélését jelenti. Minderre folyamatosan törekedtünk a közös munkában. És mindez folyamatosan alakul is, azzal párhuzamosan, ahogy az egyéni identitás és önbizalom kiépül. A csoportösszejöveteleken létrehoztuk azt a biztonságos teret, amelyben megjelenhetett a különbség és létrejöhett az odafordulás, megértés, elfogadás, s ez az attitűd jellemezte az önkéntesek „külső” tevékenységét is. Lassan és egyáltalán nem magától értetődően, kialakult a szomszédsági önkéntes identitás, s a csoport maga tudta megfogalmazni a helyi közösségért tenni akarását. Amikor programot terveztünk, vagy az érdekvédelmi ügyünk érintettjeit próbáltuk feltérképezni, törekedtünk a széles látókörre. S meg kell említenünk azt is, hogy ha a program nem is vált intergenerációs, az az eleme mindenképp intergenerációs volt, hogy a közösségfejlesztő – szakmai vezető (és a többi közösségfejlesztő) a fiatalabb generációt képviselte. Az a tudás, amit ebben a metszetben adtunk át egymásnak, szintén a kohéziót erősítette, és biztosan nem maradt csak a csoporton belül.¹⁴

Önbizalom és befolyás, mely leginkább a változásba vetett hitre és a változtatás képességének megtapasztalására vonatkozik. Az önkéntesek önbizalma egyértelműen nőtt, és tevékenységüket is folyamatosan tapasztalhatják. Működésükhöz, érdekvédelmi tevékenységüket is beleértve azonban támogató környezetet kapnak, ami nagyon jó – ugyanakkor nehezíti a kérdés megválaszolását. A kerületi programkínálatot és nyilvánosságát bővítette az önkéntesek tevékenysége, ugyanakkor „rendszer szinten” kevésbé látványos a változás. Nem igényelne nagyobb változtatást pl., hogy az Idősügyi Tanácsnak a helyi időseket képviselve ne csak az idősklubok képviselői legyenek a tagjai (bár köztük úgy tűnik, egy volt önkéntes tudósító is szerepel), vagy hogy egy-egy időseknek szóló program szervezésébe idős „tapasztalati szakértőket” is bevonjanak.

A **bevonódásról** már volt és még lesz szó.

Az **együttműködés** egyrészt a kapcsolati hálót, másrészt az együttműködésre való nyitottságot

jelenti a helyi közösségen belül. Az önkéntesek jól „beágyazottak” nem csak saját közösségeikbe, hanem a lakosság és az „anyaintézmények” (és más intézmények, s rajtuk keresztül az önkormányzat) irányába. Még ha személyi feszültségek vannak közöttük, akkor is képesek egymással együttműködni. Az általuk vezetett csoportok bizonyítják, hogy másokat is képesek bevonni, s velük egy közös cél érdekében együttműködni. Az eddig írtak alapján azt sem kell bizonygatni, hogy az intézmények, illetve a szakemberek és az önkéntesek között is van együttműködés. Olyan együttműködést azonban nem tudunk említeni, amelyben az intézmények partnerként vonták be az önkénteseket saját tevékenységükbe.

Ezt az emléklapot adtuk át a mérföldkő-ünnepségen minden partnerünknek

Utóélet újabb mérföldkövek után

Mindeddig arról a bő 2,5 évről írtunk, amelyre a Községfejlesztők Egyesülete megbízást kapott. Úgy írtunk erről az időszakról, mint a program első, egységes szakaszáról – pedig a megbízások (ahogy az az önkormányzati programok esetén megszokott) – legfeljebb egy évre szóltak. (Talán nem kell külön kiemelni, hogy ez nem ideális keret egy fejlesztőprogram számára.) Mérföldkövet azonban csak a megbízás megszűnése jelentett 2016 végével (ez alkalomból szerveztük a mérföldkő ünnepséget). Fél

¹⁴ A legemlékezetesebb ide kapcsolódó beszélgetésünk a Mindenki c. film kapcsán történt. A találkozó után az egyik önkéntes kérdezte a véleményemet, mert az unokájával nem voltak egy véleményen. Számára magától értetődő volt, hogy az énektanárnő jót tett a gyerekeknek, hiszen így eljuthatott (volna) külföldi szereplésre.

Számomra pedig magától értetődő volt, hogy a gyereket megalázták, ami elfogadhatatlan. Hosszan beszélgettünk (a többiek is bekapcsolódtak), és ha nem is győztük meg egymást (egyikünknek se ez volt a célja), megértettünk valamit egymás „világából”.

évig tartott egy átmeneti időszak, amíg még a közösségfejlesztőkkel dolgoztak az önkéntesek. A második mérőidőpont ezért 2017 nyara – ekkor kezdték el az önkéntesek önálló működésüket. A program helyszíne szempontjából is volt azonban egy átmeneti időszak:

A közösségfejlesztő program, illetve annak csoportjai tehát 2017 januárjától a Kulturális Szalonnak kerültek. (A Szépkorúakért a Hegyvidéken program másik két alprogramja továbbra is a gondozási központhoz tartozott.) Minden csoport és esemény az eredeti helyén maradt¹⁵, mert a Kulturális Szalon régi épülete nem tudott új csoportokat befogadni, de ezeket a csoportokat és eseményeket már a Kulturális Szalon programfüzetében hirdették meg (jelentősen növelve ezzel azok nyilvánosságát), kerületi nagyrendezvényen már a Kulturális Szalonnak kapcsolódott az önkéntesek jelenléte (és aktuális tevékenysége), és a tevékenységekhez a teremigényen kívüli szükséges infrastruktúrát, illetve anyagi forrást (pl. szórólapok) is a Kulturális Szalon biztosította. 2018 őszén a Kulturális Szalon új, tágas épületbe költözött, s ide költöztek át az önkéntes csoportok, s az önkéntes csoportok által szervezett – vezetett klubok, események is. A korábban a programfüzetben és a kerületi újságban elkülönülten megjelenő program részei beolvadtak a Kulturális Szalon klubjai, rendezvényei közé – jelölve, hogy azt egy önkéntes, mely program keretében tartja. A Kulturális Szalon – az idősek körében is – kedvelt művelődési háza a kerületnek, az ide költözés új emberek bekapcsolódására is lehetőséget adhat. 2018 ősze tekinthető tehát a program harmadik mérőidőpontjához.

Jelenleg a Hegyvidéki Szomszédok (a szomszéd-sági önkéntesek csoportja) működik, továbbra is kéthetente találkozik, 6-7 fővel, a Kopp-kopp Hegyvidék (az önkéntes tudósítók csoportja) heti rendszerességgel tart szerkesztőségi összejöveteleket, 2-4 fővel. A két csoportnak van egy-egy vezetője (a szomszéd-sági önkénteseknél ez már „rotálódt” is), és bár egymástól függetlenül működnek, van kapcsolat a két csoport között. Az önkéntesek által szervezett – vezetett csoportok közül évek óta heti három sétával működik az egészségmegőrző erdőjárás, kb. 6 fős, a Rozi-szalonnak kétheti találkozókkal kb. 10 fős „kemény maggal”. A havonta

megszervezett Önképzőkör – könyvképzőkör és a Kopp-kopp Társalgó¹⁶ alkalmain akár 50 fő is részt vesz. Hasonló részvétellel zajlanak az alkalmanként szervezett kerületi séták az egyik önkéntes vezetőjével, aki sokat tud a kerület „hétköznapi történelméről” is.¹⁷ Az önkéntesek – önkéntesként – bekapcsolódtak a Kulturális Szalon más tevékenységeibe is.

Érdemes áttekinteni, hogyan alakultak a sikeres közösségfejlesztő folyamathoz azonosított erőforrások a mérőidőpontok után, s a szakemberek, a közösségi terek és a bevonás mellett ezúttal a működés kereteiről is írunk.

Szakemberek: A Kulturális Szalon vezetője, Menyhárt Éva mindig is támogatta a programot, az új helyen is biztosította minden csoport és rendszeres program számára a helyszínt, a nyilvánosságot, a működési feltételeket. Közösségfejlesztő támogatást, mentori segítséget nem kapnak már az önkéntesek. A gondozási központtal is megmaradt a jó kapcsolat, aktuálisan például helyszínt biztosítanak egy olyan egész napos összejövételnek, amely a Kulturális Szalonnak – a teljes kihasználtság miatt – nem tud megvalósulni, másrészt a Szépkorúakért a Hegyvidéken program – a házi segítségnyújtás keretében működő – önkéntes programjának gazdjaként igyekeznek erősíteni a kétfajta önkéntes program részvevői közötti kapcsolatot. A közösségfejlesztő program kiterjedt szakember-kapcsolatait az önkéntes csoportoknak nem sikerült átadni, csak azok a kapcsolatok maradtak meg, amelyek egy-egy önkéntes számára is közvetlen kapcsolatot jelentettek (ezek vagy a programtól független, korábbi személyes kapcsolatok, vagy a programban kialakult munkakapcsolat, pl. egy-egy eseményt korábban befogadó intézmény munkatársaival).

Közösségi tér: a programnak tehát van helye, az új kezdeményezések is meg tudnak valósulni. Az új épület – a művelődési házaknál megszokott módon – nem közösségi alapon működik. A termeken kívül, amelyeket célzottan, az események idejére használnak a látogatók, van egy viszonylag nagy, nyitott közösségi tere – ez azonban egy kávézóhoz tartozik. Korlátozott tehát a lehetőség az események előtti, utáni, vagy eseményektől független közösségi létre,

¹⁵ A Kopp-kopp 12. kerületi internetes magazin „élő mellékleteként” havonta jelentkező Kopp-kopp esteknek kezdetétől a Kulturális Szalon adott otthont.

¹⁶ Miután az alkalmak délutánra kerültek, a Kopp-kopp est új nevet kapott.

¹⁷ Az egyik sétáról készült film elérhető az alábbi linken: <https://youtu.be/WjoQ8n6X7R4>

és így a különböző események részvevői között kialakuló kommunikáció lehetőségére is.

Bevonás: A Hegyvidéki Szomszédok és a Kopp-kopp 12. kerület önkéntes csoportjába nem sikerül új tagokat bevonni. A csoporttagok erős közösséget alkotnak – tudjuk, hogy ennek lehet egy olyan hatása is, amely nehezíti újak csatlakozását. Mindenesetre az biztos, hogy egyelőre nincs olyan, aki elkötelezné magát akár csak egy-egy cikk megírására, és önmagában a szerkesztőségi munkára sincs új jelentkező. A szomszédági önkéntes identitást is nehéz átadni, és a csoport nem találta még meg közösségfejlesztő nélküli működésének tartalmát: a közösségi életen és a tagok által szervezett – vezetett csoportokkal kapcsolatos megbeszéléseken kívüli tevékenységeket (amelyek korábban leginkább a közös programok, események kitalálása, szervezése és megvalósítása voltak). Persze ez ördögi kör: kevesen nehéz többet vállalni, amihez könnyebb kívülről csatlakozni.

A bevonásnak az a szintje, amikor az önkéntesek által szervezett programokra eljönnek a vendégek, a Kulturális Szalonban még szélesebb közönséget elérve valósul meg. A Kopp-kopp Társalgó, az Önképzőkör – könyvképzőkör teltházas, a Rozi-szalonnak, az egészségmegőrző erdőjárásnak van egy kialakult közössége, amelyhez időről időre (lehet, csak alkalmilag) újabb résztvevők csatlakoznak. Mindebben a Kulturális Szalonnak biztosan nagy szerepe van. Míg az önképzőkörben korábban nem sikerült az önkénteseken kívüli résztvevőket rávenni a bemutatkozásra, előadás tartására, addig a könyvekről szóló beszélgetésekre épülő megújult önképzőkörben már más résztvevők is vállalnak házigazdaságot (leginkább egy-egy könyv ismertetését, illetve kedves olvasmányélmény megosztását).

A működés keretei: Az a tapasztalatunk, hogy a kialakított működésmód, a rendszer fontos szerepet játszik a közösségfejlesztő program továbbélésében: A találkozások rendszeressége, a bejáratott folyamatok (pl. körtelefon a találkozó előtt), a kialakult szerepek, felelőségek, vállalások, a találkozások közötti kapcsolattartást szolgáló levelezőlisták – változnak persze a közösségfejlesztő kiválása után, mégis keretet adnak a tevékenységeknek. Eltűnt az addig „rutin” dokumentáció egy része, alvóvá vált az egyik levelezőlista, a találkozásokon nem szerveződnek már közös programok, érdekvédelmi ügyek. A közösségfejlesztő távozásával megszűnt a – személyében és funkciójában mindenki által elfogadott – programvezető szerepkör, ez gyengítette a közösségfejlesztő program egységként értelmezését. A

csoporttagokból lett új vezetők új vezetői stílust képviselhettek, személyiségük hangsúlyosabban jelenhetett meg a csoportban – átrendeződtek a viszonyok. El kell fogadnunk, hogy az önkéntesek körében is van szimpátia és antipátia, különbözőek a vezetői stílusok és ezek kedveltsége, és hogy az emberekből álló rendszer egyes emberek kiválásával, mások jelenléte intenzitásának változásával „új alakzatot” vesz fel.

Amit tanultam, amiben más – avagy személyes utószó

Közösségfejlesztőként és vezetőként is tanultam a programról, például a szakmai stáb működéséről, működtetéséről: a csoportmunka (a rendszeres stábtalálkozók) ugyan sok időráfordítást igényel, ugyanakkor egyrészt az információáramlás hatékony eszköze, másrészt az azonos értelmezések létrejöttének szinte egyetlen lehetősége, harmadrészt az itt megvalósuló közös gondolkodás az egyéni gondolatoknál gazdagabb eredményre vezethet. És nem utolsó sorban ez a folyamatos kapcsolatban levés fontos motivációt (és egyben önkontrollt) jelent a stábtagok – köztük a stáb vezetője – számára is.

Ebben a programban újból elkövettem, elkövettem azt a hibát, hogy a közösségi mentorokat, esetleg a később vezetővé vált önkénteseket nem vontuk be szakmai köreinkbe (nem hívtuk őket szakmai programokra), hogy identitásukat és szakmaiságukat ezzel is erősítsük.

Amikor a programról tartott konferencián a program jövőjét felvázoltam, a képessé tétel jelentőségét és a közösségfejlesztés folyamatát hangsúlyozandó arról beszéltem, hogy a közösségfejlesztő azért dolgozik, hogy feleslegessé tegye magát, mert a program egy idő után nélküle is működik, kollégám fontosnak tartotta, hogy hozzászólásában ő pedig azt erősítse meg: ez a „feleslegessé válás” csak az intenzív jelenlétre igaz. A programoknak szüksége van egy közösségfejlesztő mentorra a későbbiekben is. Ma már ezt én is külön kihangsúlyoznám. Bő másfél évvel azután, hogy a programban nem vagyok jelen, és – az esettanulmány írása miatti – pici visszacapcsolódással azt látom, nagyon kevés jelenlét és energiabefektetés is nagyon fontos inspirációt jelent az önkénteseknek egy külső, közösségfejlesztő szakember részéről. Egy külső visszajelzés, egy kérdés, egy ötlet, egy kapcsolat... A közösségfejlesztő utáni működési rendszerbe be kellene iktatni a mentorálást, a rendszerességét, a formáját.

(Nem tudom megállni, hogy ne említsem: ha ma újrakezdeném, sokkal több figyelmet és energiát fordítanék a fényképezésre: minden eseményt megörökítenék (de csak a jó képeket tárolnám) – és akkor az esettanulmány írásánál nem kellene ennyi időt fotók keresésével és válogatásával töltenem.)

Emberekkel és közösségekkel dolgoztunk, egy városi lokalitásban – idősekkel. Nem írhatok egy kifejezetten idősekre fókuszáló közösségfejlesztő programról anélkül, hogy választ ne adnék arra a kérdésre, miért van szükség a generációs megközelítésre és mennyiben más idősekkel, mint bárki mással közösségfejlesztőként dolgozni.

A generációs megközelítés nem szükségszerű, ez is egy lehetőség. És semmiképp nem jelenti azt, hogy a program minden tevékenységének (főként az idős önkéntesek minden tevékenységének) az idős korosztály a kizárólagos célcsoportja. Azt viszont fontos elismerni, hogy ugyanakkora létjogosultsága van az „azonosak” közösségeinek, mint amilyen fontos a „különbözőek” együttműködése.

Amikor kirekesztett csoportokról beszélünk, az időseket nem szoktuk felsorolni. Pedig az idősek, a nyugdíjasok másodrendű állampolgárok ma Magyarországon – és ezt nem csak a társadalom jelzi felénk, hanem (nyilván ettől nem teljesen függetlenül) maguk is sokszor így érzik. Korábban felnőttképzési projekteknél is dolgoztam idősekkel. A SLIC projektben például egy olyan műhelymunka képzési programját dolgoztuk ki nemzetközi együttműködésben, amelynek célja az idősek támogatása abban, hogy a tanulásban, vagy a közösségi munkában új célokat találjanak. A műhelymunka alapja a tudásprofil elkészítése volt, amely a legkülönbözőbb készségek önértékelésén alapul.¹⁸ Sosem gondoltam, mekkora örömet okoz majd az idős résztvevőknek összegyűjteni és leírva látni, mi mindenben jók. Mert egyébként úgy élnek, hogy ezt nem tudják, nem hiszik el magukról.

Az idős korosztály fő identitása a „nyugdíjas” meghatározás, pedig a nyugdíjazással nem szűnik meg az idős szakmai tudása és tapasztalata sem. A „nyugdíjas” a program önkéntesei esetén könyvtárost, építész, sportszervezőt, szociális előadót, kereskedőt, közigazdást, népművelőt stb. jelent.

Furcsa tapasztalat az is, hogy az aktív idősök csoportját, működését sokan „cuki”-nak látják. Ez számomra nem az elfogadást és elismerést jelenti.

Fontos az idősek felé fordulás, számukra programok szervezése, elengedhetetlenül fontos, sok szempontból, többek között a tiszteletet is kifejezi az idős korosztály tagjai felé. De ugyanilyen fontos a közösségfejlesztő szemlélet is, sok szempontból, többek között azért, mert visszaadja az idősek önbecsülését. Vissza-visszatérve az önkéntesekhez mindig meglep, milyen szeretettel fogadnak. Ezt a magyarázatot találtam rá. És hozzá kell tennem, nem csak ők kaptak sokat a programtól, hanem én is. Érdekes módon leginkább azt kaptam, amit én is adtam. A tevőképességem megerősítő megtapasztalását, elfogadást, tiszteletet, szeretetet, mindezzel önbizalmat, önbecsülést...

Azzal zárnám, ahogyan a mérföldkő ünnepségen adtam át a „stafétát”: minden ember egy lámpás, s a közösségfejlesztő legfontosabb feladata, hogy e lámpás ragyogását felélessze, erősítse, megtartsa – többek között a közösség erejével. Azért is, hogy ez a ragyogás másokra is kiterjedhessen, átterjedhessen.

1. melléklet: A programot ismertető szórólap 2016 őszi
2. melléklet: Idézetek a program résztvevőitől (2016 őszi)
3. melléklet: Fényképek az aktív időskort népszerűsítő élő könyvtár és a „Mesélnek a régi tárgyak” élő kiállítás rendezvényekről

Az esettanulmányhoz tartozó elektronikus könyvtár, melyben további dokumentumok érhetők el: <https://drive.google.com/drive/folders/1JwYln9Y5xtxF50cm87miJNVYeG0xmUma?usp=sharing>

A programról – a mérföldkő ünnepségen – készült film elérhetősége: <https://youtu.be/BJKvusRfjLc>

gyezsu@gmail.com

¹⁸ A SLIC (Fenntartható tanulás a közösségben) projektről bővebben: <http://www.bmknet.hu/120-bmk->

[magunkrol/bmk-nemzetkozi-projektek/fenntarthato-tanulas-a-kozossegben-projekt](http://www.bmknet.hu/120-bmk-magunkrol/bmk-nemzetkozi-projektek/fenntarthato-tanulas-a-kozossegben-projekt)

1. MELLÉKLET:

A programot ismertető szórólap 2016 őszén

HEGYVIDÉKI SZOMSZÉDOK
és
HELYI NYILVÁNOSSÁG MŰHELY

Szépkorúak a Hegyvidékért – fordítják át a program címét azok a helyi idős lakosok, akik arra vállalkoztak, hogy ők maguk tegyenek a változásért lakóhelyükön. Tevékenységük olyan sokféle, mint ők maguk: egyikük nyár végi pikniket szervez a házban, hogy a lakók jobban megismerjék egymást, másikus azt szeretné elérni, hogy nyilvános WC-eket létesítsenek. A saját ötletet, „ügyet” megvalósítótól a mások ötletének megvalósításában segítőtől terjed a **szomszédsági önkéntesek köre** – két dolog közös bennük: a tenni akarás és a közösségben gondolkodás. Ők maguk is közösséget alkotnak: rendszeresen találkoznak, tanulnak, gondolkodnak, terveznek.

Kerületi lakosok, akik szívesen írnak, fotóznak, készítenek hang- és videofelvételket: **önkéntes tudósítók**. „A mi célunk, hogy minél kevesebb történet tűnjön el, menjen veszendőbe. Írjuk le, mondjuk el, örökítsük meg ezeket a hegyvidéki történeteket.”

<https://koppkopp12kerulet.wordpress.com>

Mindkét önkéntes csoport várja a csatlakozókat!

Helytörténet-kutató klub: lakóhelyünk története közös történetünk, miközben saját történetünk része. Várom azokat, akik ezt a történetet szeretnék felkutatni és szomszédaikkal is megismertetni. **Wolf Magda**.

Szakmai segítséget nyújt és a találkozót befogadja: Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény (Beethoven u. 1b.). Októbertől új időpontban: páratlan hét csütörtökön (13-án és 27-én) 14:00 – 16:00 óráig. További információ:

"Rozs-szalon": Szeretettel várok mindenkit, aki vágyik egy jó kis beszélgetésre, ismerkedésre, tapasztalatok, információk átadására. Közben lehet (de nem kötelező) „kézműveskedni”, akár otthonról hozott, akár az itt rendelkezésre álló anyagokból. Szívesen megtanítom a decoupage, az ékszerkészítés, gyurmázás, üvegfestés alapjait. Megjavíthatjuk, átalakíthatjuk az elszakadt vagy megunt nyakláncokat, egyéb tárgyakat. Nem feltétel a rendszeres részvétel. **Fazekas Rozália**

Időpont: páratlan hét szerdán. Szeptember 28-án és október 12-én 14:00 – 16:00 óráig a Helytörténeti Gyűjteményben (Beethoven u. 1b.). Október 26-án már új helyszínen és hosszabb időben: 14:00 – 17:00 óráig a Hegyvidék Galériában (Városmajor u. 16.) További információ:, r.fazekas@citromail.hu

A Hegyvidéki Szomszédok önkéntesei vezetésével és szervezésében indult programok, melyekhez csatlakozni lehet:

Egészségmegőrző erdőjárás nyugdíjasoknak és hozzátartozóiknak:

Időpont: szerdán, szombaton, és vasárnap délelőtt 9.30 órától.

Találkozó helye: Szépjuhásznc, 22-es busz megállója. (Megközelíthető: a Széll Kálmán térről vagy a Szent János Kórháztól.)

Előzetes megbeszélés: **T. Magdi**.

Kórházi látogató csoport: a kórházban fekvő klubtagokat, ismerősöket, szomszédokat látogatják. – Aki csatlakozni szeretne, érdeklődjön a Virányosi Gondozási Központban a telefonszámon.

Szépkorúak klubja a Csörsz utca – Győri út – Táltos utca – Bán utca – Kapitány utca – Avar utca, vagy ezen környék lakói számára:

Ha Ön vagy Önök szeretnének havonta két alkalommal, kellemes egy vagy két órát egymás társaságában eltölteni, akkor szeretettel várja telefonhívásukat a vagy a számon **Debrődi Gáborné (Ibolya)**.

Önképzőkör: A Hegyvidéki Szomszédok csoport beszélgetéseinek során – és a csoporttársakat megismerve – felmerült bennem a gondolat, hogy megoszthatnánk egymással olyan ismereteket, amelyek korábbi (vagy jelenleg is tartó) tevékenységünkhöz kötődnek. Az én kutatómunkám gerincét a nőtörténet adja, de mással, például várostörténettel is foglalkoztam. Előadásaim és írásaim itt sorakoznak a fiókjaimban és a polcokon, és ha valamelyik téma felkelti a csoport érdeklődését, szívesen beszélek róla, valamint kíváncsian várom a többiek történeteit is. Az egyes alkalmakon a körülbelül húsz perces témafelvezetést követően kötetlen beszélgetésben folytatnánk az együtt gondolkodást. **Elekes Irén**

Helyszín: Helytörténeti Gyűjtemény (Beethoven u. 1b.)

Időpont: páros hét szerdán (októberben 5-én és 19-én) 14:00 – 16:00 óráig.

Aki csatlakozni szeretne, a program elérhetőségein érdeklődhet.

Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság
közösségfejlesztő alprogram

Kádas Judit közösségfejlesztő, projektasszisztens:

Gyenes Zsuzsa közösségfejlesztő, szakmai vezető:

Beszélgessünk közös dolgainkról!

Lehet, csak az információ hiányzik. Lehet, csak a társak hiányoznak, akik ugyanebben a helyzetben vannak (ugyanazokkal a problémákkal és örömeikkel), ezért fél szavakból is megértenek minket. Lehet, csak beszélgetni szeretnénk. Lehet, tenni is tudunk. Magunkért, egymásért, környezetünkért. A Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság közösségfejlesztő alprogram szomszédsági önkéntesei ezért – szakmai partnereinkkel együttműködve – közösségi beszélgetéseket szerveznek az idős korosztályt (is) érintő témákban.

A Hegyen innen, hegyen túl... Természet-? Környezet-? Védelem! című beszélgetésen szívesen látjuk azokat, akik már most is a természet elkötelezettjei, és azokat is, akik még nem döntöttek, hogy aktívan is részt vesznek-e környezetük megóvásában, gazdagításában.

A témagazda önkéntes: **Márkon Erzsébet**

Szakmai vezető, előadó: **Kremnicsán János**, a Budai Sas-hegy Látogatóközpont vezetője.

Időpont: szeptember 30. péntek 15:30.

Helyszín: a Sas-hegyi Természetvédelmi Területen található Látogatóközpont (XI. kerület, Tájék u. 26.)

Kopp-kopp!

Már megint mi, a közösségformálók kopogtatunk Önöknél. Ezúttal is segíteni szeretnénk, ugyanakkor kérjük is a segítségét.

Bizonyára gyakran kerül olyan helyzetbe, hogy egyszerűnek tűnő feladatok elvégzésénél saját ismereteivel nem boldogul. Vélhetően mások viszont rendelkeznek az Önnek szükséges tudással, tapasztalattal. Miközben Önnek pedig lehetnek olyan ismeretei, amelyekkel másoknak segíthetne. Ezért elhatároztuk, **SZÍVESSÉGBANKOT szervezünk.**

Örülnénk, ha elmondaná, miben tudna segíteni másoknak és Önnek mire lenne szüksége – legyen szó szakmai ismeretről, vagy a mindennapok gyakorlatáról.

Például: Akinek leszakadt egy gombja, vagy föl kell hajtania a gyerek nadrágját, de gyenge látása, vagy a szaktudás hiánya miatt nem tudja megcsinálni, ne kelljen szabómestert keresnie. Vagy egy kérvény értelmezéséhez, kitöltéséhez, a gyerek/unoka korrepetálásához, esetleg a napi bevásárlás, egyéb háztartási teendő megoldásához lenne szüksége segítségre. Ezek, és hasonló problémák megoldásához hozzuk létre közösen a SZÍVESSÉGBANKUNKAT.

Ez a ritka szép panorámájú, nagyvárosi környezetben egyedülálló, látványokban gazdag helyszín megközelíthető a 8, valamint a 8E buszokkal a Lejtő úti megállótól a Meredek utcán át 10 perces sétával. Az autóval érkezők a Természetvédelmi Terület előtti parkolót használhatják.

A házi ápolásról, illetve a házi segítségnyújtásról szóló rendezvényen arról fogunk beszélgetni, hogy milyen gondokkal találkozhat, aki valamely családtagját otthon ápolja, vagy akinek önmagáról kell gondoskodnia betegsége esetén. Megoszthatjuk tapasztalatainkat, és kérdéseket tehetünk fel a megjelent szakembereknek az igénybe vehető ellátásokról, támogatási lehetőségekről. Mindezek segítenek bennünket abban, hogy hasznos információkkal vértessük fel magunkat az ilyen nehéz élethelyzetre.

Témagazda önkéntesek:

Farkas Rozália és Dunainé Kovács Annamária.

A meghívott szakemberek a Hegyvidéki Szociális Központ munkatársai: **Csuka István** intézményvezető helyettes, **Daróczy Krisztina** szociális szervező, **Daróczy Ilona** vezető gondozó, **Horváth Klára** szociális gondozó.

Időpont: október 6. csütörtök 15 óra.

Helyszín: Németvölgy Gondozási Központ

(Kiss János altb. u. 33/b.)

BANKUNK "szolgáltatásai" ANYAGIAKTÓL MENTESEK – a fizetség csupán egy köszönet, kedves szó, mosoly, egy további együttműködő felajánlás. Ez lehet bankunk növekedésének, a SZÍVESSÉG-SZOLGÁLAT terjedésének záloga.

A SZÍVESSÉGBANK a személyes ismeretségre, a szomszédságra és a bizalomra épül. Most csak az igényeket és a felajánlásokat szeretnénk összegyűjteni, hogy aztán egy közös találkozón beszéljük meg a továbbiakat.

Legyen bátor! Álszerénység nélkül írja meg, milyen tudását ajánlaná fel, és miben várna segítséget. Várjuk jelentkezését a elérhetőségeinken:

Szépkorúakért a Hegyvidéken – Szolidáris szomszédság
közösségfejlesztő alprogram
Helyi nyilvánosság műhely

Liling Tamás műhelyvezető:

12.kerulet.kozosseg@gmail.com

Köszönjük figyelmét!

a SZÍVESSÉGBANK szervezői

(a Helyi nyilvánosság műhely önkéntesei)

2. MELLÉKLET:

Idézetek a program résztvevőitől (2016 őszén)

Ezeket az összejöveteleket (valamennyi eddigi szomszédsági/közösségi programot, amelyben résztvevő voltam) egy-egy olyan új lehetőségnek tartom, ahol a leglényeg pont az, hogy egy (számunkra kedves, vagy fontosnak tartott) ügy érdekében (függetlenül sok-sok egyéb tényezőtől) képesek legyünk együtt gondolkodni, cselekedni – tenni valamit egymásért, a szűkebb-tágabb közösségünkért.

Az utóbbi időben több – nálamnál idősebb és önbizalom-hiányosabb – embernek felajánlottam már, hogy „bevezetem” a számítógépezés, az internetezés (e-mailezés, skype-olás) „tudományába”, azaz megtanítom az előbb felsoroltak alapszintű használatára. (Mindarra a kevésre, amit én az évek során elsajátítottam.) Tudom, hogy nekem igen nagy a türelmem és mérhetetlenül tisztellek mindenkit, aki idős kora ellenére kíváncsi a computer használatára és tenni is hajlandó azért, hogy megtanulja.

A felajánlásomat most először hitte el, és vette komolyan egyik önkéntes szomszéd-társam, s az első (több órás) tanulói alkalom után nagyon bizakodóak vagyunk, hogy fog ez menni! Csak az egyik oldalról a türelem, a másiktól a töménytelen mennyiségű gyakorlás szükségeltetik.....

És akkor mindjárt itt vagyunk a szívesség-bank témakörénél.

A közösségfejlesztők segítségével, kialakult egy olyan helyzet, hogy nyugodtan adhatnánk a program alcímének azt is, hogy "Szépkorúak a Hegyvidékért", hiszen az önkéntesek sokat tettek, tesznek a kerületért.

Lokálpatriota vagyok, önkéntes tudósítóként, úgy érzem, többet tehetek szűkebb (lakó)környezetemért, mint előtte valaha is módomban állt. Írásaimmal bemutatam úgy a számomra örömteli történéseket, mint azokat a jelenségeket, amiken – véleményem szerint – változtatni kellene, lehetne.

Dunainé Kováts Annamária: Nyolc hónap elteltével, már értem, hogy miért van szükség ránk. Az elmúlt évek alatt nagyon sokat szépült, fejlődött, változott kerületünk. Ahhoz, hogy az itt élők "jól érezzék" magukat, mindenképpen szükség van visszajelzésekre. El kell mondani, le kell írni, meg kell mutatni, mi az, ami a kerület lakosainak igényeit kielégíti. Mi az, amit

hiányolunk? Mi az, aminek nagyon örülünk. Természetesen a múltat sem szabad feledni! Ki mindenki híresség lakott itt és lakik is itt nálunk?

Dr. Németh Ákos: Úgy érzem, még szélesebb, nagyobb körben is tudok valamit adni kerületünknek, Budának és mindenkinek, aki jó szívvel fogadja. Ezért is csatlakoztam a Helyi nyilvánosság műhelyhez. Tanárként, színészként a média reális iránynak tűnt. Fontos a jó szándék, ám a hozzáértés sem hátrány, és a műhelyben rengeteg új dolgot tanulunk.

Debrődi Gáborné: Alapvetően a közösség közös gondolkodása határozza meg, hogy milyen témákkal, ügyekkel foglalkozunk. Ezt segítik a rendszeres megbeszélések, gondolatébresztő, közösségfejlesztő ki-rándulásaink.

Fejes Józsefné Klári: Mi arra vállalkoztunk, hogy a körülöttünk élő emberek, ismerősök, szomszédok és a mi magunk problémáit figyelembe véve, megpróbáljunk tenni valamit azért, hogy lakóhelyünket még komfortosabbá tegyük, hogy örömmel tudjunk itt lakni.

Vér Katalin: Közkívánatra, a Gondozási központban, kezdő angol nyelvtanfolyamot indítottunk. Ezt a magam részéről önkéntes felajánlasként, minden ellenszolgáltatás nélkül tettem. A közösségért. 12-en indultunk és 22-en végeztünk. Elég népszerűek voltak az órák.

Zalka Zsuzsa: Még egyszer hangsúlyozom, hogy nagyon tetszik a kerület hozzáállása az idősekhez. Nagyon fontosnak tartom, hogy a továbbiakban is odafigyeljenek a szenior társadalom mentális és fizikai állapotának fenntartására. Amíg tehetem, én is küzdök az érdektelenné válás megelőzéséért.

Sz. Molnár Éva: A 2015-ben irodalmi Nobel-díjat kapó Svetlana Alekszjevics belarusz írónőről olvastam, és felfigyeltem a következőkre: „Amikor megyek az utcán és ilyen-olyan szavak, kifejezések, kiáltások ütnek meg a fülemet, mindig azt gondolom, milyen sok regény tűnik el az időben. A sötétségben.” Akkor gondoltam arra, hogy az legyen a célunk, hogy minél kevesebb történet menjen veszendőbe.

Néhány ismerősnek (6-8), akikkel tornászom, kártyázom, bemutatam a kopp-kopp oldalt, olvassák is. A más kerületekben lakók mind azt mondják, hogy milyen jó nekem, hogy egy ilyen szuper, az idősekkel is törődő önkormányzatunk van.

3. MELLÉKLET: Fényképek az aktív időskort népszerűsítő élő könyvtár és a „Mesélnek a régi tárgyak” élő kiállítás rendezvényekről

Párbeszéd egy roma közösségért

„Szerintem ennyi nekünk is jár... a cigány nőknek”

Bencsik Nóra

A női csoport háttere

A BAGázs Közhasznú Egyesület 2018 februárjában indította el Dányon a “Párbeszéd a roma nőkért programot”¹⁹, melynek fő célja, hogy egy erős és megtartó női csoport felépítésén keresztül változást indítson el a helyi közösségben.

Dány egy Budapesttől 45 km-re található település, mintegy 4300 fő lakja, s ebből körülbelül 600-an élnek a szegregált romatelepen. A falun belül, az aszfaltos út végétől kezdődik az öt utcából álló telep.

Dányi utcakép

A programban az Egyesület szociális munkásán kívül tízen vettünk részt önkéntesként, valamennyien hasonló élethelyzetű és háttérű, fiatal egyetemisták.

Először is azért jelentkeztem, mert nagyon fontosnak tartom a magyarországi cigányság helyzetét és a nők ügyét is. A szegregátumban élő cigány asszonyok életét áthatja a többszörös diszkrimináció; ezt számos tanulmány hangsúlyozza, és persze néhány hír, riport is megjelenik minderről. Az elméleti tudásom, ismereteim bővítése mellett, illetve azon túl, hogy a romák diszkriminációja által kiváltott felháborodásomnak magánbeszélgetések során gyakran hangot is adok, régóta szerettem volna

többet tenni az ügyért. Arra azonban nem gondoltam a program elején, hogy a valóságban mennyire döbbenetes lesz megtapasztalni, hogy az én jogaim mennyivel több mindenre terjednek ki, mennyivel több lehetőségem van, mint egy telepen élő lánynak, asszonynak.

Magyarországon megközelítőleg 300000 ember él szegregált településrészen, településen. A roma lakosságot fokozottabban érinti a kirekesztettség, hazánkban az alacsony társadalmi státusz az etnicitás összefüggésében is értelmezendő. (BAGázs 2017; Domokos 2010; Tóth 2017)

A kérdés egyik interszekcionális metszete tehát maga az etnikai és térbeli kirekesztettség, de egy másik, és témánk szerint talán még izgalmasabb dimenziója a telepi közösség(ek)en belüli nemi alapú hierarchia rendje.

A cigány hagyományok alapvetően határozzák meg a telepiek életét. Mindezt jól mutatja például, hogy a cigány anyanyelv mellett/után a gyerekek sok esetben csak az óvodában tanulják meg a magyar nyelvet. Konzervatív családmodell jelenik meg, mint minden tipikusan tradicionális cigány közösségben, a gyermekek szocializációjában a család játssza a legfontosabb szerepet. Ezeknek a mintáknak az átörökítése (is) a társadalmi mobilitás gátja, a mélyszegény családok gyermekeinek életkörülménye hasonló az idősebb generáció gyermekkori tapasztalataihoz. Például a közösségben élő fiatal lányokat jellemzően korán férjhez adják. Ezzel egyidejűleg ezek a fiatalok kiesnek az oktatási rendszerből, a későbbi, akár gyermek melletti visszatérési lehetőségeik pedig a hagyományok és a hazai közoktatás hiányosságai miatt minimálisak. A cigány kisebbségen belül a nők így kiszolgáltatottabbá válnak, de nemcsak ebből az okból kifolyólag.

¹⁹ A program az Erasmus KA3+ pályázatán keresztül került megvalósításra.

A kisebbségek, így a hazai cigányság sem homogén; az osztársadalmon belüli kirekesztésre adott védelmi válaszként hierarchikus viszonyok alakulnak ki a kisebbségen belül. Közép-Kelet Európában a strukturális interszekcionalitás kiemelten érinti a roma lakosságot. A Magyarországon meglévő patriarchizmus történelmi hagyományaitól nem elválaszthatóan a cigányságon belül a nők hátrányos helyzete figyelhető meg. Ez a dányi telepre is jellemzően tovább csorbítja a nők státuszát a közösségen belül: a roma nők helyzete rosszabb, mint a roma férfiaké, és rosszabb, mint a nemroma nőké. A fennálló helyzetet több tényező, többek között közpolitikai intézkedések, de akár esélyegyenlőségi mozgalmak is megszilárdítják. Balogh Crenshaw példáján keresztül ismerteti mindezt, a példa egy faji-etnikai kisebbséghez tartozó nő ellen a csoport férfi tagja által elkövetett erőszak esete. Fontos figyelembe venni az online és offline hírek, valamint a közösségi média véleményformáló, központi szerepét is, melyek jellemzően erősítik a cigánysággal szembeni sztereotípiákat. Egy női érdekvédő szervezet ezek tükrében joggal tart attól, hogy egy ilyen eset etnikai kérdésként kerül az érdeklődés középpontjába. A cigány kisebbséget védő szervezetnek pedig a már meglévő előítéletek növekedésével kell számolnia. Komplex válasz, összefogás azonban eddig nem született. Fontos hozzátenni, hogy megfelelő szakpolitikai kutatások és cselekvések hiányában az említett jogvédő szervezetek is korlátozottan tudnak funkcionálni, ezek nélkül pedig a valós szükségletek nem kerülnek felszínre. (Aczél 2018; Balogh 2013)

Azért tartom fontosnak a tapasztalataim megosztását, mert a program jól példázta azt, hogy hogyan lehet és kell egy, a nyilvánosság előtt talán nem annyira ismert problémakört feltárni, illetve egy speciális helyzetben lévő közösség esetében a helyi igényekre, tudásra és célokra alapozott csoportot létrehozni.²⁰

A telepi élet problémakörei női szemmel

A közel egy éves program első részében, a női csoport indulása előtt, narratív élettörténeti interjúk felvételén keresztül kerültünk egyre közelebb a telepről csatlakozó összesen 21 asszony, és persze a közösség egészének életéhez.

²⁰ Az Egyesületnek nem ez az első olyan csoportja, amely hasonlóan a dányi példához, telepen élő roma nők számára kínál lehetőséget. (Aczél et al 2018)

Már az interjúk felvételének előkészületei is segítettek, hogy mi, önkéntesek pontosabban értsük és átéljük a telepen élő nők helyzetét: például a telepi koordinátorokon keresztül történő interjúidőpont egyeztetések során szembesültünk azzal, hogy milyen nehézséget okoz, ha valakinek nincs telefonvagy internet-hozzáférése. A telepen élő nők részének ugyanis egyszerűen nem volt és nincs joga arra, hogy saját telefonja legyen. Ez egy felvillantott kép csupán arról, hogy milyen sokféleképp kell, lehet ma Magyarországon nőként élni.

Az interjúfelvételek során, a folyamat részeként, rendszeres esetmegbeszéléseket tartottunk, melyek segítettek az elhangzottak feldolgozását, strukturálását. A telepi szokások, hagyományok rendszerét közösen értelmeztük, amely hozzájárult az élettörténetek kontextusba helyezéséhez, így alaposabb megértéséhez. Ezek alapján közös motívumok rajzolódtak ki, amik a telepi asszonyok életét jellemzően érintették. Ilyen volt többek között a hagyományok befolyásoló ereje: ami az élet minden területére hatással van, volt, ami meghatározza a gyermekvállalás kérdését, a férfi-női szerepeket, illetve előírja a közösségen belüli rendet olyannyira meghatározó anyós-meny kapcsolatot is. Mindezek felül a munkaerőpiaci elhelyezkedés problémaköre is rendszeresen előbukkant az élettörténetekben, ahogyan a kisgyermekes bölcsődei elhelyezésének nehézsége is, rámutatva a kisgyermekeket napközben ellátó, gondozó és nevelő intézményrendszer hiányosságaira.

Az előbbieken túlmenően azonban a leghangúlyosabban a kábítószer-probléma jelent meg, uralta a saját helyzetük értelmezését: a telepi életet minden szinten átszötte a dizájn drogok megjelenése. A droghasználók közvetlen környezetén felül a lopások, az „idegenek” (a dílerhez más településről érkező függők) megjelenése a telepen, s az elvonási tünetekben szenvedők miatt a szegregátum lakói napi szinten találkoznak a kábítószer okozta helyzettel.

A női csoportfoglalkozások tematikája

Az élettörténeti interjúk felvételét követően az itt megszerzett tapasztalatokat és a számunkra kirajzolódtatott főbb pontokat a telepi asszonyokkal, önkéntesekkel és a projekt koordinátoraival közösen

dolgoztuk fel a program következő szakaszában, egy háromnapos képzés keretében. A képzésen részt vevő asszonyok között volt olyan, aki a narratív élet-történeti szakasz alatt még nem csatlakozott be. Nagyon különböző életkorúak voltak (17 és 55 év közöttiek), így a telepről érkező igényeket még teljesebben, szélesebb körben tudták közvetíteni és képviselni. Ennek következtében a csoport valós telepi szükségletekre tudott reagálni a későbbiekben. Mivel a program alapvetően a helyi igényekre épít, meghatározó fontosságú volt a telepiek facilitálása véleményük megfogalmazására, azoknak a motívumoknak a megjelenítésére, amik a későbbi heti rendszerességgel tartandó csoportfoglalkozásokat behatárolták. Mivel az interjúkészítési fázisban a telepi asszonyok csak egy-egy önkéntessel találkoztak, a bizalom- és kapcsolatépítésben is fontos szerepet játszott a tréning. A képzés során alkalmazott módszerek (vita-szimulációk, helyzet-, kiscsoportos- és szituációs gyakorlatok) mind erősítették a csoportkohéziót.

Ezt a képzést a korábban megfogalmazott három fő problémáról (**hagyományok, munkavállalás, kábítószerek**) szóló diskurzus határozta meg. Fontos szempont volt, hogy a telepi asszonyok számára is jól körülhatárolható legyen, hogy a női csoportokon mely témák kerülnek majd feldolgozásra. Bár a hagyomány kérdése volt számunkra a legszembetűnőbb, a későbbi csoportfoglalkozások tematikájába ez közvetlenül nem került be (közvetetten természetesen mindenben megjelent). Jól példázza ezt az örök konfliktus, az anyós-meny kapcsolat, melyet a mindennapjaik nehézségeként, ugyanakkor életük szerves részeként jellemeztek. Egy csoporttag elmondása szerint, bár a közösségük sokat modernizálódott, például sminkelhetnek a nők, rövidebb ruhát is felvehetnek, de a generációkon átörökített ellentéteket illetően a közösség még nem érett a változásra, a hagyományok fontosabbak számukra. További nehezítő körülmény, és ez is mutatja, hogy miért is vetettük el a hagyományok direkt tárgyalását, hogy a csoport iránt több esetben olyan asszonyok is érdeklődtek, akik anyós-menyecske kapcsolatban álltak egymással, így ennek a témának a feldolgozása érthető módon alapvetően akadályozta volna a csoport munkáját. A helyzet- és szituációs gyakorlatokon keresztül azonban, a későbbi foglalkozások fő témájaként, a **munkavállalás** és a **dizájnerdrogok témája** már a telepi asszonyokkal összhangban került kijelölésre.

Dányi nők csoportfoglalkozása

A heti rendszerességű telepi csoportos foglalkozásokat a kezdeti időszakban a helyi Családsegítő Szolgálat BAGázs számára biztosított helyiségében tartottuk. Ekkor körülbelül 15 fő volt a csoport létszáma, melyből többen is minden egyes alkalommal részt vettek a foglalkozáson, mások csak alkalmanként csatlakoztak. Később, a BAGázs telepi konténerházának megnyitását követően, a dányi telepén tartottuk a csoportfoglalkozásokat, de volt olyan is, amikor egy csoporttag házában vagy udvarában gyűltünk össze. Nyáron, elsősorban a mezőgazdasági idény-munkáknak köszönhetően, 5-6 főre csökkent csoportlétszám, de ők rendszeresen, szinte minden alkalommal megjelentek, s aktívan vettek részt ekkor is a csoport munkájában. A kislétszámú és stabil résztvevői kör nagymértékben növelte a csoporton belüli bizalmat. Mindez lehetővé tette olyan témák felszínre kerülését, megvitatását is, amelyeket, a közösség íratlan szabályai szerint, a csoporttagoknak esetleg magukba kellett fojtani, vagy, ha tudtak is egy-egy nehéz epizódról egymás életéből, a traumák kibeszélése és feldolgozása korábban szinte mindegyik csoporttag esetében elmaradt.

Jellemzően egy "Hogy vagy" kezdőkörrel indítottunk, itt mindenki elmondhatta akár az aznapi, akár a múlt hét óta történt, számára fontos eseményeket. Már a kezdőkör is érzékelhetően erősítette a csoportkohéziós erejét: a telepi asszonyok könnyen tudtak egymáshoz és a csoport keretét adó témákhoz is csatlakozni a hagyományok, a családi történeteik, felmerülő nehézségeik révén, így nyitottabbá is váltak. Az elmondottak és a témafeldolgozás közötti hidat általában egy szituációs játék követte. Ezek célja is jellemzően a kohézió erősítése volt, a játékok

alapvetően a közös feladatmegoldásra és az egymás közötti kapcsolat támogatására irányultak. A játék témája konstruálta az aznapi foglalkozást, amelyekben jellemzően egy-egy problémakört beszéltünk át, melyekre a következőkben térek ki.

A munkavállalás nehézsége és a dizájnerdrogok jelenléte szorosan összekapcsolódva jelent mindennapi küzdelmet a telepi nők számára. A beszámoló alapján a cigány gyermekek bölcsődei elhelyezési igényét jellemzően helyhiányra hivatkozva utasították el. A szegregátum lakóinak mindössze 7%-a rendelkezik rendszeres, főállásból származó munkabérrrel, fizetéssel, így, a tervezhető bevétel hiányában a családok közel kétharmadánál havi szintű probléma, hogy nem tudnak rezsizámlát fizetni. Tapasztalataink szerint a nők munkaerő-piaci elhelyezkedése a családok számára egyik oldalról kulcsfontosságú és racionális megoldás lehetne az anyagi nehézségek megoldásában, ugyanakkor egy telepen élő nő esetében ez a hagyományok és közösség norma-rendszere miatt számos akadályba ütközik. A tradicionális felfogásban a férfi a pénzkereső, míg a nő főként az *otthon melegéért*, a háztartásért, a gyermekekért felel. A fiatal cigány lányok korai iskolaelhagyása a háztartásbeli szerepet erősíti, egyúttal, a közösség olvasatában, egyfajta védelmet is jelent számukra. Ez a védelmezői attitűd a feleségek és a családanyák esetében fokozottabban van jelen, egy Dányon kívüli munkahely még több veszélyforrást rejt az idegen férfiak, illetve összességében egy olyan közeg miatt, ami a nő családja számára ismeretlen, éppen ezért kontrollálhatatlan. A képzésen *megbeszéltek szerint* a csoport első foglalkozásai a munkahely téma köré csoportosultak. A csoport indulása utáni első hetekben egy telepen élő nő egyedülálló lett, két kisgyermekkel, így munkát vállalt. Ez a lépés nagy felháborodást váltott ki a szegregátumban, még a csoporttagok körében is. Ez az ellentmondásos történet is mutatja a hagyományok jelenlétét és befolyását, hiszen a telepi nők a korábbi képzés alatt szorgalmazták a munkaerőpiaci téma megjelenítését, mégis negatívan értékelték az említett nő döntését. Az ezt követő néhány csoportos foglalkozás témakijelölését a fenti (nem kivétel nélküli) eset kontextusba állítása határozta meg. (BAGázs 2017; Czibere 2012)

Az információk kibontakozása rávilágított az említett férj kábítószer-függőségére. Mint korábban említésre került, a dizájnerdrogok közvetve vagy közvetlenül minden családot érintenek. A női csoportokra jellemző bensőségebb légkör, családcentrikus témák, saját életeseménnyel való összehasonlítás

megléte a dányi női csoport esetében is fennállt. Az ezzel való foglalkozás nagyon fontossá vált a program további alakulásában. A telepiekre jellemző pletykák korábban a résztvevőkben általánosan gátlották a teljes megnyílást, azonban a dizájnerok olyan szinten jelentettek közös pontot, hogy arra minden csoporttag rá tudott kapcsolódni és ezáltal nyitottabbá válni. A tematikát egyre inkább a dizájnerdrogok határozták meg, a saját tapasztalatok prezentálták a függő életmód hatását egy-egy család életére. A kábítószerfüggők jellemzően kamasz fiúk és felnőtt, pénzkereső férfiak. A szer megszerzése jelentős anyagi terhet jelent a szerhasználóra és a családra nézve egyaránt. A családfenntartók helyzetét tekintve további negatív hatás az életmód egyre nehezedő összeegyeztethetősége a munkahelyre való megérkezéssel, a teljesítménnyel, melynek nem ritkán elbocsátás a következménye. A kieső bevételek, a növekvő kiadások terhe így a női családtagokra hárul, s a család érdekében a női munkavállalás fontossá vált. Érdekes ellentmondás segítette tehát elő a szegregátumban élő cigány nők munkaerő-piaci belépését: a férfiak kábítószerfüggősége emancipálta őket a telepi viszonyok, a hagyományok között/annak ellenére; fellépésük a dizájnerok ellen azonban ezen is túlmutat. (Bányai 2012)

A probléma képvisellete

Mint láthattuk, a közösség egészében és a családban vállalt/rájuk ruházott aktív szerep miatt a kábítószer-probléma feloldásában a telepi nők szerepvállalása tehát nélkülözhetetlen. Annál is inkább, hiszen különös veszélyt jelent, hogy a szegregátumi szerhasználat gyakran egy családon belül több generációt is érint, a földrajzi szegregációval összefüggő, főként a telepre koncentrálnak kapcsolati tőke az addiktív mintázat továbbörökítését segíti elő. A dizájnerdrogok komplex problémát, problémakört hoztak felszínre. Az információhiány nemcsak telepieket, de a humán segítő intézményrendszer tagjait is érinti, tapasztalataink szerint valamennyi szereplő nyitott arra, hogy külső segítség érkezzon akár a prevenció, akár a rehabilitáció tekintetében. Ezen felül a hazai mentálhigiénés ellátás nem megfelelő, az intézményrendszer problémái és a szakemberhiány miatt egyértelműen nem tudnak választ adni a hátrányos helyzet kiváltotta kilátástalanságra. A drogfogyasztás viszont – használt szertípustól függően – ad egyfajta választ. Az egyéni motiváció mögött rendszerszintű problémakör rajzolódik ki a szegregált településrészen lakók oktatáshoz, egészségügy-

höz való hozzáféréseben, illetve annak hiányában. Ezekhez szorosan kapcsolódnak a munkanélküliség és az azzal összefüggő anyagi problémák, kilátástalan helyzet is. A drog éppen ezért jelent kiutat, menekülési lehetőséget a kétségbeesítő állapotokból, ha csak átmenetileg is. Ezen felül segítheti a mindennapi feladatok ellátását, valamint élményszerzési funkciót is betölt. (Rácz 2017, Szécsi 2017)

A program résztvevőivel az egyéni droghasználat, valamint a szegregátum kábítószerfogyasztási motívációk közös mintázatait a telepi asszonyok közvetítése, szerepvállalása ismertette meg. Az egyéni történetek azonban a társadalom, az ellátó intézményrendszer hiányosságait tárták fel, így tartós és valós változás a helyi érintettek, az intézményrendszer és a döntéshozók kommunikációjával érhető el. Ezt a szempontot szem előtt tartva került megrendezésre a *Dizájnerdrogok a szegregátumokban. A BAGázs Közhasznú Egyesület drogpolitikai konferenciája* c. rendezvény. A rendőrség, az ellátórendszer, a segítő szervezetek számára intézményi oldalról nem biztosított az összehangolt működés. A hatáskörök nem tudnak rendszerben működni, így a jelenlegi felállásban az érintettek nem jutnak megfelelő segítséghez. A dizájnerdrogok körül kialakult *komplex* problémakörre adandó válaszból elengedhetetlen a *komplex* megoldási stratégia megalkotása.

A konferencia három részből állt. Az első kerekasztal beszélgetés során Szabó Beáta (PPKE Pszichológiai Intézet) moderálásával a résztvevők Pervainé Hangodi Ágnes (jegyző, Dány), Gálné Czeglédi Henrietta (Dányi Bóbita Szociális Gyermekjóléti és Alapszolgáltatási Központ, intézményvezető), dr. Kovács Krisztina (BAGázs, a felnőtt projektek szakmai vezetője), Bozsik Laura (BAGázs, a projekt önkéntese) és két telepi lakos, a projekt résztvevői, a dizájnernek körüli problémát ismertették helyi szinten. Azokat a megoldásokat, támogató szereplőket keresték a beszélgetés során közösen, amelyek és akik részvételével, beavatkozásával megállítható lenne a helyi közösség teljes szétforgácsolódása.

A második kerekasztal beszélgetésben Nyíri Noémi addiktológiai konzultáns moderálásával Kovács Dorottya (főhadnagy, Bűnügyi Főigazgatóság, Bűnmegelőzési Osztály), dr. Both Emőke (BAGázs, elnök), Burai Csaba (ráckeresztúri Fiatalokorúak Drogterápiás Otthona, munkatárs) részvételével a valóságot ténylegesen tükröző országos helyzetkép ismertetése volt a fő cél, a megoldáskeresés elindításaként. A résztvevő szakemberek valamennyien gyakorlati szempontból tapasztalhatták meg azt, hogy a

hazai ellátórendszer a dizájnerdrogok robbanásszerű megjelenésére a mai napig nem tudott adekvát választ adni. A rendszerszintű hibák szakértői vélemények figyelembe vételével oldhatók fel, ez a folyamat a döntéshozók szerepvállalása nélkül nem valósulhat meg, így sajnálatos, hogy a meghívott vendégek közül az EMMI, a Szociális- és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, illetve az addiktológiai ellátás területéről sem érkezett a szervezetüket képviselő szakember.

A konferencia harmadik részében a jelenlévő közönség is csatlakozott a diskurzushoz, s a közös megállapítás az volt, hogy a probléma kiterjedtsége miatt a helyi szintű próbálkozások nem tudnak megoldást jelenteni, ehhez rendszerszintű változásra van/lenne szükség. Hosszú távon az érintettek életében változást a rehabilitációs kezelés után a telepéről biztosított elköltözés jelentené. Valódi előrelépést azonban egyedül a szegregátumok felszámolása válthatna ki, amire azonban döntéshozói részről semmilyen törekvés sem mutatkozik. Ezen a szinten az elhangzott vélemények alapján a tapasztalatcsere át megvalósuló összefogás az egyetlen lehetőség a jelenlegi, funkcionálisan negatív drogstratégia változtatásának elérésében. Ehhez, mint többször említésre került, magasabb szintről érkező támogatás, a döntéshozók, a szakpolitika szerepvállalása is szükséges lenne.

Az elhangzott vélemények, javaslatok alapján a BAGázs Közhasznú Egyesület módszertani ajánlást és javaslatcsomagot fogalmaz meg a minisztérium meghívott, de meg nem jelent munkatársainak, a helyi intézmény vezetőinek és a civilek számára.

A változás felé

A program nagyon sokat jelentett a személyes fejlődésben, és ez talán igaz a többi önkéntestársamra is: a gyakorlati feladatok a kommunikációs, szervezési képességet fejlesztették, illetve ezeken keresztül nem vízióként jelent meg a csoportos összefogás, hanem valójában láthattuk, hogy mire képes egy közösség. A gondolkodási módok, értékrendek egy más perspektíváját ismerhettem meg a telepen eltöltött időszakban, azonban a közéleti témák iránt fogékony emberként gyakran ambivalens érzéseket váltott ki a telepi asszonyokkal közös munka – a kiábrándultság és a bizakodás kísérte végig ezeket a hónapokat.

Az első olyan mondatok, ahol a telepi asszonyok a *magyarokat* saját maguknál értékesebbnek, szinte hivatkozási pontként jelölték ki, leírhatatlan és

kiábrándító. A szegregáció, a romák és nők diszkriminálása nem független a (nemcsak a jelenlegi, évtizedekre visszanyúló) szakpolitikai döntésektől, a többségi társadalom cselekedeteitől; az esélyegyenlőség megteremtésére azonban a politikai aktorok részéről nem mutatkozik valódi szándék. Az asszonyok felelősségvállalása a dizájnerekkel szemben egyénileg, majd csoportszinten ezért is kiemelkedően motiváló számomra: a családjukért, a közösségért keresték az eszközöket a függőség problémája ellen. Annak a folyamatnak a részese lenni, aminek segítségével a többszörösen diszkriminált telepí asszonyok úgy nyilatkoztak, hogy a csoport *nagyon sok mindenben hozott változást* az életükben – önbizalomra tettek szert, bizalmi légkörben beszélhettek az életükről, kizökkenhettek a mindennapi taposómalomból – nemcsak érzelmi, de racionális alapon is bizonyította: megéri ezekkel az ügyekkel foglalkozni.

Beszélgetések

Fotók: Halász Nóra
bencsiknora@yahoo.com

Irodalomjegyzék:

Aczél Zs. és Kakuk T. (2018): Test és énkép egy cigánytelepen. Egy önismereti fókuszú csoport tapasztalatai. Parola, 2. sz. http://kka.hu/Kozos-segi_Adattar/PA-ROLAAR.NSF/e865e1dacf38e2818525663b007896c5/48a59d7d6a8291c9c12582d6005d36da?OpenDocument Letöltve: 2018.12.20.

BAGázs Közhasznú Egyesület (2017): Alapkutatás, Dány. Elérhető: <https://bagazs.org/wp-content/uploads/2018/04/D%C3%81NY->

[besz%C3%A1mol%C3%B3-v%C3%A9gleges.pdf](#)
 Letöltve: 2018.12.20.

Balogh L. (2013): A roma nőkkal kapcsolatos szakpolitikai megközelítések. In: A romapolitikák értékelési módszerei és a magyar kormányzatok romapolitikái: [tanulmánykötet] / szerk. Vizi Balázs; [közread. a] Nemzeti Közszolgálati Egyetem. - Budapest: NKE, 2013. - p. 17-28.

Bányai E. és Benkő F. (2012): A feminizmus és a szociális munka: elmélet és gyakorlat. In: Adamik M. (2012) szerk.: Bevezetés a szociálpolitika nem szerinti értelmezésébe „Gendering Social Policy”. Budapest, ELTE TáTK. Elérhető: http://tatk.elte.hu/file/bevezetes_a_szocialpolitika_nem.pdf Letöltve: 2018.12.22.

Czibere I. (2012): Nők a mélyszegénységben. Budapest: L'Harmattan. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/15100/15169/15169.pdf> Letöltve: 2018.12.20.

Domokos, V., & Herczeg, B. (2010): Terra incognita: magyarországi szegény és cigánytelepek felmérése – első eredmények. *Szociológiai Szemle*, 20(3), 82-99.

Rác J. - Márványkövi F. - Csák R. (2017): Új pszichoaktív szerek (ÚPSZ)használóinak vizsgálata vidéki szegregátumokban. Emberi erőforrások Minisztériuma részére. Elérhető: https://www.researchgate.net/publication/324755424_Uj_pszichoaktiv_szerek_UPSZ_hasznoainak_vizsgalata_videki_szegregatumokban_2017 Letöltve: 2018.12.20.

Szécsi J. és Sik D. (2016): Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban. *Esély* 27. évf. 2. sz. (2016), p. 115-131. Elérhető: http://www.esely.org/kiadvanyok/2016_2/2016-2_4-1_Szecci-Sik_Szehasznalat.pdf Letöltve: 2018.12.21.

Tóth, J., Méreiné Berki, B., Málóvics, G., Juhász, J., & Boros, L. (2017): „Ha csak úgy kiköltöztetjük az embereket, egymás nélkül elvesznek.” Erőforrások, korlátok és ezek térbelisége a roma szegregátumokban lakók számára: egy hazai város példája. *Tér és Társadalom*, 31(3), 62-84. Elérhető: <http://real.mtak.hu/73979/> Letöltve 2018.12.20.

Még az Ág is húzza? Egy zsáktelepülés jövőt épít magának

Boda Kitti

A Parola folyóirat előző számában²¹ útjára indult sorozatban, a Közösségfejlesztők Egyesülete által gondozott „Közösségek szolgálatában – kistelepüléseken” projektben²² megismert közösségi alapú szolgáltatások, illetve a közösségi alapú működés példaértékű gyakorlatait mutatjuk be. A sorozat folytatásaként most a Baranya megyei Ágra indulunk, ahol betekintve a helyi közösség elmúlt 7 évébe, a szemünk előtt bontakozik ki az a hihetetlen folyamat, amelyben a mindennapi megélhetéséért küzdő település saját jövőt épít magának.²³

Közösségfejlesztéssel mélyszegénységben

Baranya megyében járunk. Adott egy 120 fős, eredetileg svábok lakta zsáktelepülés: Ág, ahol helyben elérhető munkalehetőség hiányában a lakosság fizikai és társadalmi mobilitása egyaránt korlátozott. És adott egy több mint 7 éves közösségi fejlesztői folyamat is, amelynek eredményeként a helyi közösség néhány tagja elhatározta, hogy magához veszi sorsa alakítását és a helyi lehetőségeket-adottságokat figyelembe véve, gazdálkodásba fog.

A történet szálai egészen 2012-ig nyúlnak vissza, ahol egy majd 3 évig tartó program keretében a településen tapasztalható lakhatási szegénység felszámolására-mérséklésére tettek kísérletet az ideérkező szakemberek és az általuk bevont helyiek. Akkor kalákában dolgoztak, melynek eredményeként több lakóház is átesett energetikai felújításon. A saját, belső erőforrások mozgósítása tehát már ekkor megjelent a helyi fejlesztésben és az ebben

²¹ http://www.adattar.net/parola/wp-content/uploads/2018/12/Parola_2018-3.pdf

A cikkben Gyenes Zsuzsa mutatja be a Komárom-megyei Koppánmonostorban működő Mag-ház példaértékű gyakorlatát, melynek szakmai vezetője Monostori Éva.

²² EFOP-5.2.2-17-2016-00011 számú „Közösségi alapú szolgáltatások fejlesztése és a szakellátással való összekapcsolása kistelepüléseken” című projekt. E cikk szerzője a Közösségfejlesztők Egyesület és a projekt munkatársa.

²³ Az ági csapat külsős segítői Oláh Roland, valamint

munkatársai Jász Krisztina és Mester Attila.

megtapasztaltak megerősítettek a résztvevőket abban, hogy közösen mégis csak képesek megteremteni a változás bizonyos feltételeit.²⁴ Amikor ez a korábbi program véget ért, a külsős résztvevők – látva a helyiek elkötelezettségét, szerepvállalását – keresték a lehetőségét annak, hogy tovább folytassák a közös munkát, amelyhez végül sikerült megtalálniuk az ideális kereteket is. Ennek már több mint 2 éve. Ma a helyi közösség szociális szövetkezetbe tömörülve néhány hektáron bérelt területen emukat tart és mellette kendert termeszt.

Az ági közösségi folyamat főbb állomásai

Az ági történet a 2012-ben útjára indult TÁMOP 5.1.3-as – vagy a szakmai körökben egyszerűen csak „Mélyszegénység” programként²⁵ hivatkozott – programmal vette kezdetét, amelybe a mindössze 120 főt számláló Ág, a Baranya Hegyháti - LHH-s - Kistérség résztvevő 11 településének egyikeként kapcsolódott be.

A „KÖZ-TÉR-HÁLÓ a családokért”²⁶ projekt eredeti célkitűzése értelmében családmentori hálózatot működtetve, helyi cselekvéseket támogatva, a térség különféle szektorainak párbeszédbe állításával igyekezett valamiféle kiutat találni a mélyszegénységgel kilátástalanságba sodort térségben élők számára.

Ágon a település meghatározó szereplőivel (polgármester, roma önkormányzat vezetője és

²⁴ Az első két évről Oláh Roland számolt be a Parola 2014/3. számában *Az egymásért végzett munka értéke és jelentősége kalákában végzett házfelújítás Ágon: közösségfejlesztés áruhában* címen http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/PA-ROLAAR.NSF/a6c7ef3693fdee29c1256a080060dc3a/99f940c8314acc06c1257d8200323bd6?OpenDocument

²⁵ <http://melyszegenysegyseg.hu/fooldal/htmls>

²⁶ http://alsomocsolad.hu/new/?page_id=1744

családja) történt közös első leülések egyikén már egyértelművé vált, hogy a településen tapasztalható lakhatási²⁷ szegénység felszámolására-mérséklésére kell közös cselekvést szervezni. Az ennek keretében elindult, kalákában megszervezett lakóházfelújítási mozgalom (tetőjavítás használt cserepekből, lépcsők betonozása stb.) tekinthető a közös cselekvés első kézzelfogható produktumának.

Mivel a program költségvetése elsősorban a szakmai jelenlétre fókuszált, a felújításhoz szükséges források-alapanyagok beszerzése külön feladatként jelentkezett. A környék tűzépeinek felkeresése meglepően pozitív eredményt hozott, és a felajánlásoknak köszönhetően 2013 második felében 6-7 családdal el tudott indulni a folyamat. Ezt követően izgalmas dinamikák indultak be a közösségen belül is – megtapasztalva a helyi összefogásban rejlő lehetőségeket és potenciált, egymás segítése-támogatása szép lassan kezdett gyakorlattá válni közöttük. A 2013-as év végén bekapcsolódott a folyamatba a Habitat for Humanity²⁸, akik épp akkor kerestek programjukhoz vidéki helyszíneket. Tökéletes találkozásnak bizonyult a dolog.

A jó példa ragadás (2014-ben, az első felújítások alkalmával)

²⁷ Interjúk során rajzolódott ki az igény a lakóházak felújítására. Az elmondások alapján, ha sikerül is munkát vállalni a településen kívül – hátrahagyva a közmunkát, kockáztatva az elsődleges munkaerőpiacon, tehát a mobilitás esélyét pedzegetve –, sokszor előfordul, hogy a lakóház jelenlegi állapotában alkalmatlan arra, hogy ott kipihenjék magukat. S ebből egyenes úton következik a tartós munkaviszony ellehetetlenülése.

A Habitat által becsatornázott potens adományozók által felajánlott alapanyagot önkéntes munkával gyűjtött pontokkal, töredék áron tudták megvásárolni a helyiek. Ezen az úton újabb 12 családnak nyílt lehetősége a felújításra (rég-új hagyományokhoz visszanyúlva a vályogtapasztás módszerével zajlott a felújítás, a kevésbé időtálló és hatékony csemperagasztó és vakolat ellenében).

Majd elérkezett a hazai viszonyok között klasszikusnak számító fordulópont, amikor 2014 derekán elfogyott a pályázati támogatás és a szakemberi gárda – minden próbálkozása, pl. minisztériumi lobbierellenére – kénytelen volt a tartós jelenléte teljesen hátrahagyva levonulni a terepről. A szakmai párbeszéd ugyanakkor tovább folytatódott a Magyar Szegénységellenes Hálózat Alapítvány kezdeményezte munkacsoportban, aminek eredményeként ezúttal a Profilantrop Egyesülettel²⁹ és a Köz-Tér-Háló Alapítvánnyal³⁰ karöltve 2016 végén egyszer csak ismét megjelentek Ágon a fejlesztők. Szerencsés helyzet volt, hogy az amúgy borzasztóan törekeny közösségi folyamatot, amelyet rendszerint a végletekig megvisel egy ilyen hosszú kihagyás – lényegében egy közösen elfogyasztott kávé mellett megszületett döntés után ott lehetett folytatni, ahol annak idején elengedték.

A csapat minimális anyagi forrással fenntartott jelenléttel havonta szervezett közösségi találkozón gondolkodott a továbblépés lehetőségéről. Ebbe a szinte légtüres térbe érkezett a Habitat újabb ajánlata a Wienerberger Téglaiipari zrt³¹ által felajánlott téglá vagy cserép formájában. Az energiahatékonyság jegyében először kéményfelújítást, majd tűzhelyeket terveztek, de az ahhoz társuló hihetetlen mértékű szabályozás ellehetetlenítette a legális kivitelezését. Végül maradt a cserép, amelyhez az önrészt a felújításokhoz szükséges faanyag beszerzése képezte, amely még így is jelentős tétel volt. Itt azonban már egy új erőforrás is mozgósíthatóvá vált – mégpedig a 2017 elején elinduló közösségi kaszsa³², amelyet megtakarítása hitelképessé is tett adigra (ketten is vettek fel belőle 30-50.000 Ft-ot).

²⁸ https://habitat.blog.hu/2014/04/09/a_habitat_pont_baranyaba_megy

²⁹ <http://www.profilantrop.org/hu>

³⁰ a "KÖZ-TÉR-HÁLÓ a családokért" projekt keretében jött létre azzal a céllal, hogy a TÁMOP program lezárulta után is maradjon egy szakmai szerveződés helyben.

³¹ <https://www.ceginformacio.hu/cr9310012024>

³² amely, a szakmai résztvevők kapacitáshiánya miatt is, bár hamvába holt, de 2018-ban a helyi közösség

Az időközben 1 évre elnyert ERSTE Alapítvány Roma Partnership pályázat³³ és a Profilantrop által Budapesten működtetett adománybolt³⁴ által termelt profit egy részének ide csoportosítása hatására újból felpörögtek az események, aminek tetőpontja az a 2017 nyarának diófa alatti beszélgetése volt, ahol lényegében eldőlt, hogy a megalakuló szociális szövetkezet mivel foglalkozzon. Elérhető technológia hiányában szalma helyett maradt a kender mint szigetelőanyag termesztése, valamint a 3 emupárral elindult állattartás. Ez a szerves növekedés hívta tehát életre a Kender-Emu Szociális Közösségi Szövetkezetet³⁵.

Közösségi munkamódban

A folyamat lépései, amely során egy mélyszegénységben élő helyi közösség erőforrást teremt és hitet talál a változáshoz, jól megrajzolhatók. Ugyanakkor a munkamód, amelynek véleményünk szerint elengedhetetlen szerepe volt abban, hogy ez a történet ilyen irányt vegyen, jóval nehezebben tapintható ki. Mégis, mint a bemutatott jó gyakorlat, kísérletet teszünk erre és néhány esszenciális elemét kiragadva megpróbálunk a színpalak mögé nézni.

A közösségfejlesztés mint a társadalmi beavatkozások egy formája, abból az alapvetésből indul ki, hogy az egyén és helyi közösség képes arra, hogy saját maga rendelkezzen a sorsa felett. Ahol például kiszolgáltatottsága okán nem ezt tapasztaljuk, ott abban lehet szükséges segítenünk, hogy fenti képességét visszaszerezze. Ebben a relációban pedig a segítségnek csakis olyan formája tekinthető elfogadhatónak, amelyben kerüljük újabb függőség(ek) létrejöttét. Tapasztalataink szerint ez látszik teljesülni a mind teljesebb részvétel erősítésével, amely sok esetben az együttműködés új minőségét is jelentheti az adott kontextusban³⁶. Értelmezésünk szerint az Ágon zajló közösségi folyamatok ezt a szemléletet követik, aminek egyes elemeit most részleteiben is görcső alá vesszük.

A folyamat – mint már utaltunk rá –, a helyben feltárt igényhez, vagyis a lakhatási szegénység mérsékléséhez, tehát egy hosszú folyamatba ágyazott

apró lépéseken keresztül elérhető életminőségbeli javuláshoz (és nem fordítva) igyekezett különféle szálakon közös cselekvéseket, forrásokat rendelni. A helyi igények elsőbbsége, akár a projektszemponatok érvényesülése ellenében is, az első lépése volt annak, hogy motivációt teremtsen a bekapcsolódásra és későbbi elköteleződésre. Erre az egyik oldalról közhelyként szoktunk hivatkozni (“hiszen budapestiként nem tudom jobban, hogy milyen vidéken élni azoknál, akik ténylegesen itt élnek”), de ismerve a gyakorlatot, fontos kiemelni, hogy az a (tanulási) folyamat, amelyben a helyi tudás és a kívülről érkező tapasztalat a napi működés szintjén integrálódik – bár szerethető és kihagyhatatlan része a folyamatnak – újszerűsége miatt sok nehézséget is rejt magában.

Eltérő minőségek, ha találkoznak

A felvállalt ügyben ösztönzött közös cselekvés a helyi igények figyelembe vétele mellett ugyanakkor azt is feltételezi, hogy a folyamat előrehaladása, vagyis a változás léptéke is tekintettel van a benne részt vállalók dinamikájára. Így a következő lépés megtétele mellett-előtt annak meghatározása is közös döntésként kell történjen. A gyakorlat ugyanakkor azt mutatja, hogy a döntésig vezető út, vagyis maga a tervezés legalább olyan fontos, mint a végső következtetés. Ág esetében is folyamatos közös

kezdemenyezésében főnixmadárként feltámadva, “második esély kassza” névre keresztelve újra működik

³³ http://www.profilantrop.org/documents/Profilantrop_EFRoPa_Report.pdf

³⁴ <http://filantropiabolt.blogspot.com>

³⁵ <https://www.eckpecs.hu/index.php/2018/09/04/kendert-termesztenek-es-emukat-nevelnek-agon>

³⁶ Esetünkben a valódi részvétel erősítése totálisan szembe ment azzal a térségben (rosszul) működő jótékonykodási rendszerrel, amelyben “megérkezik a városból a jótét lélek, kinyitja a csomagtartót, ahonnan jön ki az étel, meg a plüss”.

tervezési alkalmak előzték meg az egyes fizikai elmozdulásokat. Ez pedig további hatást jelentett a részvételre is, hiszen a rendszeresség lehetővé tette a folyamatos bekapcsolódást, amely esetenként 30-40 ember közös gondolkodását is jelentette.

A közös tervezés lényege, hogy mindenki számára lehetővé teszi és ösztönzi a bekapcsolódást az ötletelésbe, utánajárásba és a közös döntésbe, egyrésztől nagyon termékeny talajt talált magának Ágon, ahol a helyi csapat szívesen tervezett és ötletelt közösen.

Egy klasszikusnak számító tervezési alkalom

Ugyanakkor ez nem volt mindig így, és itt meg kell említeni azt a csapat szakember tagjai által teremtett és segített miliőt, demokratikus mikroklimát, amelyben a résztvevők számára mind komfortosabbá vált a szituáció. A párbeszéd kereteinek megteremtésével továbbá, vagyis nemcsak elmondhatja az ötletét, de a közösség foglalkozik is vele, ráadásul a döntés is közös, a helyzetbe hozott emberek egyéni felelősségvállalása is aktivizálódott, amitől elkezdtek magukénak érezni a folyamatokat, és amely a valódi elköteleződést hozta belátható közeliségbe (aminek eredményeként pl. az emuk körüli

napi feladatok vállalása már a kezdetektől automatikus volt).

A tervezés mellett a bevonás egyes elemei abban a konkrét fizikai cselekvésbe oltva is helyet kaptak – vagyis hogy csak akkor történik valami, ha ők is beleteszik a részüket –, amely így összeérve hozta el a változást és a hitet a közösség tagjai számára.

A mindennapok szintjén azonban fontos látni azt is, hogy egy rendkívül erős és hosszú meccs volt, amíg a hihetetlen mértékű kiszolgáltatottságból táplálkozó alárendelődés helyett elfogadták és egyszerűsre belakták a felkínált egyenrangú helyzeteket, mellérendelt viszonyokat.³⁷ A csapat szakember tagjainak számonkérhetősége vagy esetleges nézetkülönbség legitimálása mellett, ennek az önálló folyamatnak egy izgalmas kicsúcsosodását láthatjuk a megalakult szövetkezet vezetőségi összetételében is, amelybe komoly súllyal kapcsolódott be a helyi közösség is – elnököt is a maguk köréből választva. Ehhez persze kellett az is, hogy a szakembertagok a megfelelő pillanatban kezdeményezzenek, kitartóan kérdezzenek (fokozatosan tudatosítva bennük a céljaikat és az odáig vezető utat, amelyre aztán szép lassan felfűzhetőek lettek saját vállalásaik, amik mentén számonkérhetőkké is váltak), vagy éppen hátrébb lépjenek – felismerve és ezáltal teret engedve a közösség új identitásának kibontakozásának. Izgalmas tanulási folyamat volt ez mindkét fél részéről.

Az elemzés zárásaként fontosnak érezzük külön is kitérni a folyamat azon aspektusaira, amelyekben szerepet játszhatott annak a gazdasági-társadalmi kontextus, amelyre röviden csak mélyszegénységként hivatkozunk.

Elsőként kiemelnénk azt a felismerést, hogy az adott társadalmi-gazdasági környezet kilátástalansága a cselekvés tartalmára is hatással van – konkrét, kézzelfogható lépéseket igényelt, mintegy feltelként-motivációként³⁸ a részvétel tulajdonképpeni megteremtésében. Ezt igazolta vissza a 2013-as év, amikor a forráshiányossá váló TÁMOP miatt a felújítási folyamatot le kellett “fagyasztani”. Ez pedig a

³⁷ Izgalmas kontraszt jelentkezett az egyenrangú viszonyok mint szakmai törekvés kapcsán a döntéshozókkal folytatott párbeszédben, ahol sajnos még most is jellemzőbb napi gyakorlat, hogy a közösség bevonása indikátor szinten jelenik csak meg és a terv-döntés és ezáltal a megvalósításban való elköteleződés csak kevesek fejében születik meg. Ez az alapvető különbség sok esetben nehezítette az egyébként szükségszerű érdemi szakmai egyeztetést.

³⁸ Ez különösen igaz volt abban a helyi kontextusban, amelyben a segítő szándékkal szemben egy erős bizalomvesztés is tapasztalható volt, hiszen – érdemi részvétel hiányában – a helyiek számára átláthatatlan és felülről vezérelt beavatkozások az érintettek szemszögéből szinte mindenféle hatás nélkül múltak el. Mindössze a támogatásokat hirdető táblákon olvasható óriási számok maradtak csak utánuk. Ezt tudta valamiképpen oldani a szakmai csapat őszinte kommunikációja.

találkozások, tervezések iránti elköteleződést is visszavetette, hiszen az elemi szinten jelentkező szükségletek kielégítetlensége értelemszerűen átpriorizálta a bekapcsolódási kedvet.

Ettől kezdve pedig a folyamatokhoz rendelt források megteremtése legalább olyan, esetenként pedig meghatározóbb jelentőségűvé vált, mint a közösség erősítése. Élő és működő példája ez annak, ahogyan a csapat külső szakember tagjai számára feltételteremtő feladatként realizálódik az elérhető forrásokról való gondolkodás és lokalitásba illesztése.

Mindez pedig egy újabb elemmel egészíti ki a folyamat "jó gyakorlat" státuszát, hiszen példát szolgáltat arra, hogy mélyszegénységben az elemi szükségletek megteremtése nemcsak feltétele, de egyben tartalma is lehet a közösségi munkának.

Az elért eredmények, avagy a beérni látszó folyamatok

"A mélyszegénység nem csupán az anyagi források hiányát jelenti, hanem a közösségi kapcsolatok kiüresedését, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetetlenségét, az aktív, cselekvő közösségi tagság és az érdekek felismerésének és képviselésének hiányát, az önellátás, önfenntartás készségeinek megkopását is (a fent felsorolt lakhatási, iskolázottsági, munkaerőpiaci és számos más hátrány mellett)"³⁹ – olvasható a Mélyszegénység program zárókiadványának vezetői összefoglalójában. A 7 évvel későbbi pillanatfelvétel az ági helyzetről (nem csak) ennek a fenti kontextusnak az ismeretében nyeri el valódi értelmét.

Az, hogy ma létezik a Kender-Emu Községi Szociális Szövetkezet, hihetetlen változásokat feltételez a helyi viszonyokban. Kiszolgáltatottságukat fokozatosan maguk mögött hagyva, saját kereteiket és bátorságukat meghaladva, egy olyan helyi közösséggel találkozhatunk, amelynek képviselői – önértékelésükben megerősödve – egyenrangú félként tekintve magukra ülnek tárgyalóasztalhoz település-, és hivatalmazókkal. Az utóbbi egy évben már elhiszik magukról, hogy attól működik úgy, hogy ők is részt vesznek a folyamat alakításában. Vagyis, hogy van élet a függőségen-alárendelődésen túl is, és ebben ki-ki megtalálhatja a hozzá illő szerepet. A változás tehát már javában zajlik, jelei pedig itt sorakoznak előttünk akkor is, amikor pl. 1-2 ember kilép a közmunkaprogramból, vagy hogy többek a felújításokban szerzett tudásuk miatt keresetté válik az elsődleges munkaerőpiacon.

Mindezt csak tovább színesíti a budapesti adományboltos kapcsolat, amellyel új világok is megnyíltak előttük. Olyan kapcsolat ez, amely szinte a világ két pólusát jelentő belvárosi adományozó középosztályt (vagy épp az ERASMUS keretében ott önkénteskedő venezuelai lányt) és a baranyai zsáktelepülés lakosait is képes összekötni.

2018 végi látogatásunk során, hallgatva a tagok terveit, a következő évek várható eredményeit és a kapcsolódó tennivalókat, egy komplett jövőkép rajzolódott ki előttünk. Jövő. Sokszor talán bele sem gondolunk ennek a jelentőségébe. Pedig egy látszólag kilátástalan helyzetben, ahol az egyik napról a másikra élés tölti ki az emberek mindennapjait, a település fennmaradására is képes hatással lenni az, ha az ott élők annak sorsáról, jövőjéről gondolkodnak. Ahogy látjuk Ág esetében is.

³⁹http://www.melyszegenyseg.hu/dokumentumok/dokumentumtar_tartalma/TAMOP513_szoc_modszer_tani_edok.pdf

*A következő 3 dolgozatból kettőt, Molnár Dittáét és Zeke Angé-
láét, az ELTE TáTK Közösségi és civil tanulmányok mesterszak
hallgatóinak munkáiból válogattam, a harmadikat pedig a kur-
zust felvett szociális munkás mesterszakos hallgató, Rózsa Mag-
dolna írta. A kurzus A közösségi beavatkozás modelljei és a segí-
tők szerepei tárgyban szerveződött, s a hallgatók 2018/19. vizs-
gájukhoz készítették saját beavatkozási élményeikről ún. „be-
lépő” dolgozatokat.*

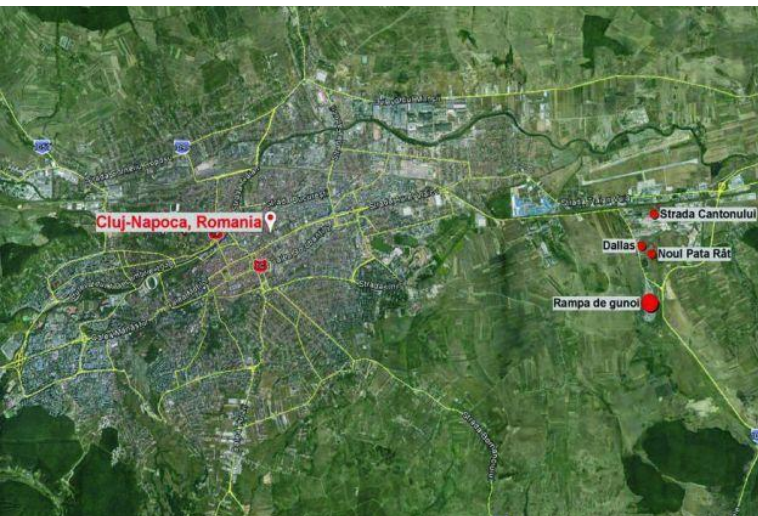
Péterfi Ferenc, tanár

Patarét

Molnár Ditta

Patarétról először egy egyetemi órán hallottam, ahol egy Erasmus ösztöndíjjal itt tanuló romániai diák tartott előadást egy Kolozsvár melletti szegregátumról, ami egy szemétdombon jött létre. Az előadás maga az alaphelyzetet, illetve az iskolai szegregációt volt hivatott bemutatni és csupán említésre került egy Pata-Cluj nevű film, ami a Pataréten megvalósuló társadalmi beavatkozási projekt kulcsfontosságú pillanatairól szól. A téma továbbra is nagyon érdekelt, és épp kapóra jött, hogy egy közösségi beavatkozási példát kell bemutatnunk. Így lett a dolgozatom témája ez a film. A projektben nem vettem részt, csupán külső érdeklődőként tudom bemutatni az egyetemi előadást, az interneten fellelhető (magyar nyelvű) anyagok, na meg persze a film alapján. A projekt utóéletéről sajnos nem találtam hiteles információt.

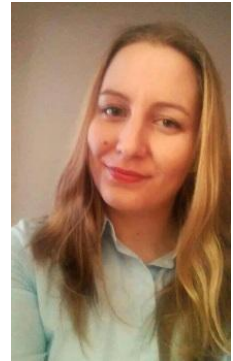

A térség térképe [Forrás](#)

Pataréten becslések alapján 1500-2000 ember él. A patarétiokról általános dolgokat nem lehet kijelenteni, mert 4 közösség él egymás mellett, és mindegyik közösségnek megvan a saját jellegzetessége. Az egyik közösséget a Kanton (Cantonului) utcai lakosok alkotják. Az itt lakók barakkokban élnek a régi vasútállomás mellett. Ide nagyobb részt a 2000-es évek után a városból kilakoltatott családok költöztek. Egy 2012-es felmérés alapján ezen a területen 450 ember él, a számok azóta feltehetően mindegyik közösségben növekedtek. Az itt élők

egyötödének nincs személyazonossági okmánya. Ez a telep van fizikailag a legmesszebb a szeméttelptől. A második közösség neve „Dallas”, ez a Régi Patarét. Itt is barakkokban és improvizált házakban élnek az emberek. A 2012-es adatok alapján ezen a részen 270 ember él, az itt lakók többsége a szemét gyűjtéséből. A dallasiak több mint negyede nem rendelkezik személyazonossági okmánnyal. A harmadik közösséget a szemétdombon lakók alkotják. Az itt élő mintegy 100 ember nagy része alkalmi munkás, szelektív szemétyűjtésből él és több mint a felének nincs személyazonossági igazolványa. A negyedik közösség az Új Patarét („Colina Verde”) nevet kapta, itt nagyjából 250 ember élt 2012-ben. Ezen a területen a 2010 decemberében a kolozsvári Coastei utcáról kilakoltatott családok élnek. Az ügy akkoriban nagy vihart kavart, mivel karácsony előtt egy héttel számolták fel a város egyik szegregátumát. A folyamat minden előzetes bejelentés nélkül zajlott le és több mint 70 családnak rombolták le az otthonát. A károsultak szerveződni kezdtek és több tüntetést is szerveztek, hogy ez mással, máshol ne történhessen meg. A kilakoltatottak képviselői találkozókon vettek részt az Európai Parlamentben, beszédeket tartottak. Az erőszakos kilakoltatások azonban később Románia más részein is megjelentek.

Maga a projekt, amiről a film is szól, 2014-ben kezdődött. A Kolozsvári Metropoliszövezet Közösségközi Fejlesztési Egyesület pályázott a Norvég Alaphoz, hogy kutatókat és a városházát bevonva legalább hatósági szinten megállítsák, és ha lehet, meg is fordítsák a kolozsvári szegregációs folyamatokat. Az egyesületet Kolozsvár és a környező települések hozták létre, hogy könnyebben tudjanak uniós pénzt pályázni infrastrukturális beruházásokra. Tehát nem a helyi önkormányzat volt a kezdeményező, amely egyébként a kirekesztési folyamatokban aktív szerepet játszott. A projekt célja az volt, hogy szociális lakásokat biztosítsanak a kirekesztettek egy részének úgy, hogy a pataréti közösségek tagjait minél több döntésbe bevonják, illetve úgy alakítsák ki ezeket a döntési és támogatási folyamatokat, hogy azokat más, szegregációval küzdő

településeken is alkalmazni lehessen. A 2017 tavaszán lezáruló projektet eleinte gyanakodva fogadták, a helyiek elmondása szerint ugyanis már sokan ígérettek nekik mindenfélét, de a gyakorlatban nem történt változás. A projekt egész ideje alatt jelen volt a bizalmatlanság. Rengeteg pletyka keringett, hogy nem is lesznek semmilyen házak, a támogatásra szánt pénz pedig ellopják a projektben dolgozók. A közösségi munkások foglalkoztak ezekkel a pletykákkal és csoportos beszélgetéseken előhozták őket, mivel úgy gondolták, hogy ezek a híresztelések a közösség bizonytalanságaiból fakadnak, így fontos ezeket felszínre hozni.

Alapvető kérdés volt, hogy a 300 család közül mely családok részesüljenek a rendelkezésre álló 35 szociális lakásból. A segítő szakemberek számára az volt a kérdés, hogy milyen típusú segítségre van szüksége egy családnak azután, hogy beköltözik a szociális lakásba. Kivételesen hátrányos helyzetű családokról van szó, ahol a szülők iskolázottsági foka általában alacsony, a munkaerőpiacon nem a jól fizetett állásokat tudják megpályázni. Romániában a szociális ellátórendszer nem tudja megoldani a szegénységi problémákat. Ezért a kiindulópont az volt, hogy jelenleg olyan családok tudnak beköltözni a lakásokba, akik többé-kevésbé fenn tudják tartani magukat. A projekt munkatársai megkérdezték a közösség tagjait is. Mind a 4 közösségben konzultációkat tartottak. A szeméttelép közvetlen közelében élő hagyományos roma közösség tagjai azt mondták, nem szeretnék részt venni a lakhatási programban. Azzal magyarázták döntésüket, hogy ők tulajdonképpen egy nagy család, amely több családmagból áll, és együtt szeretnék költözni nagyjából ugyanarra a helyre. A többi közösség tagjaitól összegyűjtötték kb. 700 kritériumot és ezekkel az adatokkal kezdtek el dolgozni. A kritériumokból látszott, hogy a patarétiak nagyon szeretnék megfelelni a társadalmi elvárásoknak, tehát ők is azt gondolták, hogy olyan családok kapjanak első körben lakást, akik rászorulók, de fenn is tudják tartani azt. Objektivitásra törekedve, a kiválasztási folyamatba külső felmérőket vontak be. Az eredményeket is egy külső bizottság hagyta jóvá, mivel az átláthatóság kulcsfontosságú volt a folyamatban. A szakemberek fontosnak vélték, hogy a szelekciós folyamat során kialakított metodológia tovább fejleszthető, és esetleg szakpolitikai szintre tudják majd emelni a tanulságokat. Úgy gondolták, hogy ezeket az elemeket bele lehet vinni az önkormányzati gyakorlatba, mivel a pataréti projekt egyik célja éppen egy ilyen hatékony metodológia kidolgozása volt. A szociális

ellátórendszer nem elég hatékony, a szociális lakások kiosztása, odaítélése nem elég transzparens, a kritériumok nem alkalmasak a rászorultság pontos mérésére. A kérdés az volt, hogy hogyan lehet hatékonyra tenni a folyamatot, ezért is lehet érdemes tovább vinni a tanulságokat.

A közösségi munkások szerették volna erősíteni a patarétiakban, hogy beleszólásuk van a döntésekbe, alakíthatják saját életüket. 20-20 ezer eurót biztosítottak a négy pataréti közösségnek, hogy ők döntsék el, melyek azok a legnagyobb és legsürgetőbb közös gondok, amelyeket ezzel meg tudnak oldani, minél több saját erőforrás mozgósításával. Egyáltalán nem volt rövid és egyszerű feladat elősegíteni ezt a döntéshozatalt úgy, hogy ne erősítsék az egyes közösségeken belül meglévő hatalmi, esetleg elnyomó viszonyokat, hogy úgy tudjanak hangot és beleszólást biztosítani a szegregált közösségeken belül is perifériára szorított embereknek, hogy később ne ériék emiatt retorziók őket. Saját példájukon tanulták meg, hogy a közösségi döntéshozást nem lehet úgy előmozdítani, ha abból kihagyják az illető közösség vezetőit, bármennyire is nem tetszik nekik az illető vezető(k) hatalomgyakorlási stílusa. A mediátorok tudatosan tartózkodtak attól, hogy utólag számon kérjék a javak felhasználási módját. Mivel az anyagi támogatás nem lehet az ellenőrzés eszköze, nem szabad ezzel is rombolni a kirekesztettek önbecsülését és az öngondoskodási képességükbe vetett hitét.

Forrás

A közösségi munkások szerint a projekt legnagyobb előnye, hogy megengedte a tanulási folyamatot. Annyira flexibilis volt a finanszírozó Norvég Alap, ezen belül magának a projektnek a felépítése, hogy a projektet menet közben is tudták alakítani, sőt, maga a pályázó, a Kolozsvári Metropoliszövezet

Közösségközi Fejlesztési Egyesület is rugalmas, nyitott volt arra, hogy különböző módszereket próbáljon ki.

További nagyon fontos folyamat volt a polgármesteri hivattal való valamilyen szintű együttműködés. Az alpolgármester koordinálásával elindítottak egy olyan együttműködést, amelynek során a különböző osztályok vezetői kimentek Patarétre, leültek a közösség tagjaival, megnézték, milyen alapvető infrastrukturális hiányosságok vannak, és ezekre együtt próbáltak megoldásokat találni. A tapasztalat mindkét fél számára hasznos volt, erre remélhetőleg tudnak majd építeni a következőkben is. Az oktatás terén is épültek kapcsolatok. Fontos nyitás a közösség számára az, hogy olyan gyermekek járnak iskolába, akiknek családjában még soha senki sem fordult meg iskolapadban. Az ilyen személyes kapcsolatok kiépítése sokkal egyszerűbb lenne akkor, ha az érintett családok be tudnának költözni a városba, számolva azzal, hogy a beköltözés további problémákkal járhat, adott esetben például a városi lakosok elutasító, kirekesztő magatartásával szembeüthetnek a beköltözők. Mégis, egészen más szintről indulnának, ha nem lenne bennük a fizikai kirekesztettség érzete is nap mint nap.

A Pata-Cluj csapat egy része: Tonk Gabriella projektmenedzser, Adrian Răulea fejlesztési koordinátor, Adorjáni Júlia és Olimpiu Lăcătuș folyamatirányító, Alex Fechete közösségi mediátor, Elena Rita Greta, a Coastei utcai egyesületének vezetője Forrás

A sokrétű beavatkozás sok kihívással, vitával, veszekedéssel, tanulási folyamattal járt a projekt csapatán belül és a mentorált közösségekkel is. A patarétiakkal meg kellett értetni, hogy ez a civil program nem egy hatóság, nem a városháza. Viszont lassan megtanulták, hogyan viszonyuljanak a közigazgatási intézményekhez, melyek a hivatalos eljárások, mit várhatnak el a városházától. Patarét egy rendkívül

toxikus, alpinfrastruktúrát nélkülöző hely, mely nem lakhatásra való. A projekt elindított folyamatokat, bevitt különböző szolgáltatásokat. A cél az volt, hogy olyan szolgáltatások legyenek elérhetőek, amelyek összekötik a patarétiakat a várossal. Nem a szolgáltatások számát szerették volna növelni, hanem hidakat építeni a szolgáltatások révén a patarétiak és a város között. A projekt legnagyobb szám-szerűsíthető eredménye a 35 szociális lakás, amely 35 családnak biztosít helyet Pataréten kívül. További konkrét eredménynek számít, hogy a projekt keretein belül 250 személyi igazolvány került kiállításra és születési bizonyítványokat igényeltek. Erre azért volt szükség, mert nagyon sok gyermeknek és felnőttnek nem volt születési bizonyítványa, anélkül pedig nem férhettek hozzá semmiféle szociális szolgáltatáshoz, sőt, a rendszer számára nem is léteztek.

Sok gyerek vett részt különböző iskolán kívüli tevékenységekben, művészeti, kulturális programokban. 65 személynek sikerült munkát közvetíteni. Pataréten kb. 1500 ember él, ha ezt nézzük, a számok nem túl nagyok. Viszont fontos megjegyezni, hogy a patarétiak nagy része hatalmas elzártságban, izolációban él. A projekt nem arra volt hivatott, hogy megoldja a pataréti problémát, hanem elindítson bizonyos folyamatokat. Egy hosszú folyamat kezdőpontjaként tekinthetünk rá. Amíg Pataréten családok laknak, gyerekek nőnek fel, nagy változásról nem lehet beszélni.

Jelentős kérdés, hogy milyen folyamatok indultak el a közösségekben ahhoz, hogy a kolozsvári és a roma közösség közeledhessen egymáshoz. A változások mindkét fél esetében nagyon lassúak. Patarét erősen stigmatizált hely Kolozsváron, már a névhez is egy sor negatív asszociáció kötődik. Mindkét fél részéről nagy a bizalmatlanság. A projekt lépést jelentett előre, még akkor is, ha két előrelépést egy visszalépés követett.

Mindenki hordozza magában a saját élettörténetét. Pataréten szinte nem lakik olyan ember, akit élete során legalább egyszer ne lakoltattak volna ki. Ezekben a családi történetekben az erőszakos kilakoltatás visszatérő motívum. A bizalom építése nagyon lassú folyamat. A tiltakozásra, az ellenállásra, amikor a hatalom valamilyen intézkedése ellen akarnak fellépni, általában gyorsan lehet az embereket mozgósítani. Sokkal nehezebb összefogni, energiákat mozgósítani arra, amikor egyszerű, mindennapos építkezésről, munkavégzésről, napi feladatvállalásról van szó.

A projekt lezárultával a legnagyobb kérdés az, hogy vajon a polgármesteri hivatal tovább tudja-e

folytatni a felzárkóztatás munkáját, s hogy az egyesület nyomásgyakorlással, demonstrációkkal megpróbálja-e befolyásolni a hivatalt, vagy pedig még mindig arra van szükség, hogy az egyesület vállalja fel a következő projektet.

molnarditta94@gmail.com

Felhasznált irodalom:

Pata-Cluj film (angol felirattal): <https://www.youtube.com/watch?v=mzQe8l2CmAY>

<https://www.maszol.ro/index.php/tarsadalom/78352-pataret-minden-alkalommal-megrazo-elmany-amikor-a-gyermekeket-ilyen-kornyezetben-latom> (utolsó megtekintés: 2019. február 27.)

<https://kronika.ro/erdelyi-hirek/otthonra-lelnek-a-patareti-romak> (utolsó megtekintés: 2019. február 27.)

http://foter.ro/cikk/20170310_megeri_nem_ki-rekeszteni?utm_source=foter_ro&utm_medium=link&utm_campaign=foter_ro_201812 (utolsó megtekintés: 2019. február 27.)

Önkéntes munka a Keleti Pályaudvaron

Rózsa Magdolna

Több mint 20 éve végzek önkéntes munkákat. Eleinte kórházakba és gyermekotthonokba jártam „bohócdoztorként” lufikat hajtogatni, gitározni, énekelni, különböző műsorokat szerveztem, később pedig amikor elvégeztem a fodrász iskolát (akkor már 15 éve kozmetikus voltam) elkezdtem önkéntesként hajat vágni különböző szociális intézményekben (anyaotthonok, családok átmeneti otthonai, gyermekotthonok, hajléktalan szállók), hogy ezzel is segítsen az ott élő felnőtteket és gyerekeket.

2012-ben határoztam el, hogy professzionális segítő leszek és elkezdtem a tanulmányaimat az OR-ZSE⁴⁰ szociális munkás alapszakon, hogy az önkéntes munkáim során értő figyelemmel tudjam hallgatni a segítetteket és vártam a lehetőségre, hogy a szépségápolást és a szociális munkát később össze tudjam kapcsolni egymással. Ez 2016-ban, a Tükörkép Műhelyben⁴¹ valósult meg, amely a Zuglói Család- és Gyermekjóléti Központ kihelyezett telephelyeként működik. Itt dolgozom családsegítő munkatársként és szépségápolási szakemberként, valamint

adományszervezőként, de önkéntes munkát továbbra is végzek, mivel itt csak zuglói ügyfeleket fogadhatok.

2019 januárjában végeztem az ELTE szociális munka mester szakán, jelenleg a szakdolgozatomat – „Szociális munka a szépségszalokban” – írom, és később ebben a témában szeretném írni a PhD-met is.

Az egyik közösségi élményem, ami nagyon sokat adott a számomra és megerősített abban, hogy az út, amin már régóta járok, jó irányba tart, a Keleti Pályaudvaron történt. Megerősítő élmény volt megtapasztalni, hogy munkám szükséges lehet és nagy segítséget jelenthet a rászoruló, nehéz helyzetbe került embereknek.

Amikor 2015 nyarán a budapesti pályaudvarokat ellepték a menekültek, sok civil a segítségükre szentelt étellel, ruhával, játékokkal és foglalkozásokkal a gyerekeknek, vagy akár a tudásukkal (orvosi ellátás, tolmácsolás stb.). Én is csatlakoztam, hajvágással.

Emlékszem, alig kezdődött el a tanítás, amikor egy évfolyamtársam, Ida odajött hozzám az egyetememen és azt mondta: „Magdi, nekünk ki kell mennünk a Keletibe segíteni azoknak az embereknek, elvégre ezért tanulunk szociális munkásnak, nem?” A kérdés csak az volt, hogy mivel segítsünk? Osszunk ételt, vagy tolmácsoljunk, esetleg játszunk a gyerekekkel?

Felhívtam az OR-ZSE szociális munka tanszékének vezetőjét, Háberman Zolit, hogy mit tanácsol nekünk, mire ő: „vágjál hajukat, ahogy eddig is tetted, hisz azok az emberek biztos, hogy nem tudnak eljutni fodrászhoz”. Ezen felbuzdulva fogtam két széket, rárajzoltam két mosolygós fejet, ahogy ollóval a hajukat vágják és ráírtam: „FREE HAIRCUT”. Készítettem kitűzőt Idának és nekem, valamint sorszámkokat, amiket Ida osztogathatott azoknak, akik hajvágásra jelentkeztek.

⁴⁰ OR-ZSE Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, <https://or-zse.hu>

⁴¹ <https://www.facebook.com/tukorkepmuhely>
Képek a Google-ben

Nagyon izgultam, hogy mi lesz, hogyan fogják fogadni a kezdeményezésemet és egyáltalán kapok-e majd áramot a Migration Aid⁴² irodából, hogy használni tudjam a hajvágó gépemet?

Alig telepedtem le a székekkel, az emberek azonnal közrefogtak minket, sorba álltak hajvágásért és kérdezték, hogy feltölthetik-e a telefonjaikat, úgyhogy a hajvágás mellett a hosszabbítómhoz is sorba álltak feltölteni a mobiljukat és elérni távolba rekedt szeretteiket. Elképesztő volt az öröm és szeretet, amivel körbevettek minket.

Nem telt bele sok idő, s az egész Keletiben elterjedt a hírünk és megrohantak minket a különböző tévé csatornák munkatársai Írországból, Svédországból, Németországból, Ausztriából, sőt még Kínából is, valamint újságírók is további országokból, tudósítani az eseményekről.

Kérdeztek rólunk, a munkánkról és arról, hogy miért végzünk önkéntes munkát. Érdekes, hogy akkor és ott nem izgultam, de mikor az esti híradóban megláttam magamat és este, mikor posztoltam pár képet, 1 óra múlva pedig a több száz megosztást, akkor éreztem a súlyát annak, hogy mekkora felelősség ez rajtunk. Felelősség, hogy milyen példát mutatunk, mit mondunk, milyen üzenetet közvetítünk azoknak, akik néztek minket, mert beszélhettünk a szociális munkáról és arról, hogy mit gondolunk a menekültválságról, miért mentünk oda segíteni nekik – bármiről, ami csak felmerült az üggyel kapcsolatban.

Később több cikk is megjelent, ami még több önkéntes vonzott a Keletre, és többen jelezték fodrászok is, hogy szívesen csatlakoznának:

- Fodrászinfo.com:

<http://fodraszinfo.com/portal/segito-kezek-keleti-palyaudvar-onkentes-fodrasz-rozsa-magdolna/>

- HVG:

https://hvg.hu/itthon/20150914_Mo-der_n_stilus_lehet_Ingyenes_hajvagas_a

- Hungarian Free Press:

<http://hungarianfreepress.com/2015/09/07/my-hero-magdolna-rozsa-free-haircuts-for-refugees-in-hungary/>

- POLITICO:

<https://www.politico.eu/article/migration-crisis-news-hungary-orban-serbia-dispossessed/>

Ott voltunk, amikor a menekültek – miután nem engedték be őket a pályaudvarra – elindultak az országút felé, hogy gyalog menjenek el Ausztriába és később az esti híradóban láttam, hogy milyen meszszire jutottak. Voltak, akik maradtak és reménykedtek abban, hogy tovább tudják folytatni az útjukat,

⁴² <https://www.migrationaid.net>

mert abban mindenki biztos volt, hogy nem akarnak maradni, hisz nem beszélnek a nyelvünket és eszük ágában sem lenne megtanulni magyarul, ami egy külföldi számára olyan nehéz, mint a kínai, nem beszélve arról, hogy perspektívát sem láttak abban, hogy Magyarországon munkát találjanak.

Sosem felejttem el a pillanatot, amikor egy Haesam nevű férfi kézzel-lábbal elmagyarázta, hogy ő a házában fodrász és nagyon örülne, ha kicsit ő is vágathatna hajakat. Az ebédszünetemben átadtam neki a remek lehetőséget. Az öröm hogy ő ott hajat vágott, szinte leírhatatlan volt. A férfiak tolongtak, hogy hozzá kerülhessenek, így az ebédszünetem után már egymás kezébe adtuk hol az ollót, hol a hajvágó gépet. Hirtelen olyan hangulat lett, mintha tényleg egy fodrászatban lettünk volna, az emberek nevettek, magyarázták, milyen hajuk legyen és lelkes beszélgetésbe elegyedtek, én pedig örömmel néztem őket, ahogyan megnyíltak és újra „otthon” érezték magukat.

Haesam velem volt egészen addig, amíg el nem kellett mennem a gyerekeimért a suliba. Végtelenül hálás volt a lehetőségért, hogy újra fodrász lehetett, hogy ő is segíthetett a honfitársainak és a közegért, ami körülött minket.

A buszmegálló felé a lépcsősoron az emberek sorba kiabálták nekem, mikor távoztam: „Thank you hair dresser”, ami nagyon jól esett.

Később hírt kaptam az egyik „vendégemről”, aki Németországba ment és telepedett le, mert az újságíró, aki cikket írt az eseményről a Politico lapban, találkozott vele és ezt a képet csinálta nekem. Örültem, hogy a fiatal ember már jól van, hogy bár távol az otthonától, de megtalálta helyét a világban.

Sokszor elgondolkodom azon, hogy vajon mi lett a többiekkel? Sikerült-e új otthonra találniuk? Sikerült-e abból a traumából, amiben éltek és ahonnan elmenekültek, meggyógyulniuk?

Az önkéntesek többségével, akik a Keletiben voltak, a mai napig tartom a kapcsolatot, sőt, később szerveztem számukra ingyenes szépségápolást az otthonomban, aminek nagyon örültek:

Vasárnapi Hírek: https://www.vasarnapihitek.hu/friss/halaszinhaz_es_koszonomasszazs

tukorkepmuhely@gmail.com

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány és 2018-as tevékenységei

Zeke Angéla

Írásom célja a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány alapvető, illetve 2018-as évi tevékenységeinek bemutatása, az, hogy az éves eseményeken keresztül is vizsgáljam a különböző beavatkozásokat és azok kapcsolódási pontjait.

Személyes kötődésem, hogy 2017 tavaszán az alapítvány igazgatójával, Barna Erikával készítettem egy interjút az ELTE Közösségi és Civil tanulmányok MA képzés egyik órájára, és azóta – belső-ferencvárosi lakosként – magam is önkéntes munkát végzek a szervezetnél.

A közösségi alapítványok bemutatása a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány példáján keresztül

Definiálás

A közösségi beavatkozás feladata a közösség belső erőforrásainak felszínre hozatala és dinamizálása, s ezen belül is a közösség tagjainak képessé tétele, mozgósítása. Feladata továbbá a helyi közösségnek a külső források befogadására való felkészítése.

Suzanne L. Feurt definíciója alapján a közösségi alapítványokban mindkét feladat teljesül:

„A közösségi alapítványok olyan független közhasznú szervezetek, amelyeket egy meghatározott földrajzi terület, például egy város vagy egy tartomány, alapvető szükségleteinek kielégítésére és az ottani életminőség javítására hoznak létre.” (Feurt, 1997).

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány (FKA) Alapító Okiratában így fogalmazza meg célját:

„Az Alapítvány elsődleges célkitűzése az adományozói kultúra és a helyi ügyek iránti elköteleződés erősítése útján a Főváros kilencedik kerületében élők szociális és egészségügyi ellátásainak, a közoktatási intézmények működésének, kulturális és közművelődési szolgáltatásainak fejlesztése és javítása, az épített és természeti környezeti értékek védelme, a hátrányos helyzetű lakossági rétegek segítése; s mindezek által a Ferencvárosban lakók és dolgozók életminőségének emelése, a kerülethez való kötődés erősítése, a lokálpatriotizmus népszerűsítése és a

kerület fejlődését célul tűző kezdeményezések pénzbeli és egyéb módon való támogatása.”

Funkciók

Feurt szerint a közösségi alapítványoknak 4 alapvető funkciója van, amelyek sorra vétele lehetőséget ad a FKA konkrét példáival való kiegészítésre:

Forrás-fakasztó funkció - adománygyűjtés a közösség hosszú és rövid távú céljainak megvalósításáért

Az FKA különböző alapokba gyűjti az adományokat: Központi Alap (a szervezet mindennapi működéséért), Belső-Ferencvárosi Alap. Konkrét adománygyűjtési programjaikat megismerhetjük az idei év tevékenységeinek elemzése során – ezek mellett személyes megkereséssel, lobbizással is gyűjtenek az alapokra felajánlásokat. Amint ezeken az alapokon összegyűlik 1 millió forint, az FKA pályázatok útján kiosztja őket helyi ügyek támogatására, helyi fejlesztések megvalósítására. Fontos kiemelni, hogy egy helyi, nem formalizált közösség (pl. szomszéd-ság) is pályázhat, nincs szükség feltétlenül szervezeti háttérre. Erre jó példa az Írisz Családi Kör Különalap, amelyet egy helyi vállalkozó indított 50.000 Ft adománnyal. Az ide összegyűlt adományokat negyedévente adja át az FKA az Írisz Családi Kör számára, ami a József Attila-lakótelepen 2007 óta működő, nem bejegyzett, önkéntes csoport. Az Írisz ferencvárosi lányok, asszonyok összefogásával jött létre, tagjai a József Attila-lakótelepen élnek, és céljuk egy minél népesebb, egymást segítő női-, családi közösséget létrehozni lakóhelyükön. Az FKA másik működő különalapja a Zwack Péter Emlékalap, amely célja a hátrányos helyzetű, tehetséges fiatalok, és az oktatásban, fiatalok mentorálásában kiemelkedő munkát végzők támogatása, ösztöndíja.

Közvetítő funkció – segíteni a filantróp és közösség-jobbító célokkal és érdekekkel rendelkező adományozókat

Feurt a lehetséges adományozókat tágan definiálja: lehet magánszemély, helyi vállalkozó, nonprofit szervezet (egyesület, alapítvány) vagy helyi és nemzetiségi önkormányzat is. Az alapítvány célja segíteni az adományozóknak megtalálni a támogatható ügyeket. Az adományozói cél szolgálhatja a közösség általánosabb jellegű érdekeit (például az FKA 5+2⁴³ alapjába való gyűjtést), egy meghatározott helyi projektet vagy más specifikus nonprofit szervezetet. Az FKA idei tevékenységeit vizsgálva mind-egyikre fogunk példát találni. Fontos megjegyezni, hogy nemcsak készpénz értelmezhető adománynak, hanem természetbeni hozzájárulások is. Az FKA égisze alatt létrejött Sütiflotta például helyi asszonyok társulása, akik süteményeikkel járulnak hozzá az alapítvány eseményeinek sikerességéhez.

Támogatásnyújtó funkció – ez az anyagi támogatáson felül jelenti a szakmai segítségnyújtást is

Feurt ezalatt a problémás területek definiálását, a szolgáltatások és a finanszírozás hiányosságainak elemzését és a közösség problémáit kezelni kívánó kezdeményezéseket is érti. Kiemeli, hogy segítségnyújtás megjelenhet technikai segítségként, informálisan vagy akár képzések formájában is. Az FKA fő profilja az eseményeken⁴⁴ való adománygyűjtés (Swimathon, ÉlőAdás), de tevékenysége kiterjed például egy kimondottan belső-ferencvárosi kulturális-közösségi programra is (Ráday Korzó), amellyel célja a lokálpatriotizmus erősítése, a helyiek aktivizálása, és a városrész sokszínűségének megmutatása.

Közösségi vezető funkció – szervezői, katalizátor és közvetítő szerepek betöltése

Az FKA kuratóriuma az általuk meghatározott alapokkal egyben állást foglalt vezető értékeiről is, amelyek mentén alapvetően érdemesnek látja fejleszteni a kerületet. Ezek általánosabb közügyek. Emellett a szervezet adománygyűjtő eseményein mindig olyan projekteket támogat, amelyek valamely helyi (sok esetben hátrányos helyzetű) csoport problémáját közelíti a megoldás felé, vagy amelynek létrejöttével épül a kerület kulturális, társadalmi vagy szociális szempontból. Az alapítvány emellett arra törekszik, hogy bár jó kapcsolatot ápol a helyi szereplőkkel (önkormányzat, civil szervezetek), döntéseit azok érdekeitől függetlenül hozza meg (a semlegesség fontosságát Feurt is külön hangsúlyozza). Emellett kiemelkedően fontos az úgynevezett híd-

szerep betöltése: hogy a megfelelő helyi források eljuthassanak a megfelelő helyi emberekhez, s ezzel erősödjék az itt lakók összetartozás-érzése.

Előttörténet, tevékenységek és értékek

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány alapítója Scsaurszki Tamás. Az alapítvány jelenleg 8 kurátorral működik: hárman közülük már egy korábbi projekt keretein belül elkezdtek gondolkodni, hogy létre kéne hozni egy adományszervező alapítványt, és ezzel egy közösségfejlesztő munkát is elindítani. Ennek eredményeképp jegyezték be 2011-ben Ferencvárosi Közösségi Alapítványt.

Az szervezet Alapító Okirat szerinti tevékenységei a következők:

- a.) *Kampány- és programszervezés*
- b.) *Programtámogatások*
- c.) *Adománygyűjtés, adományozás-szervezés*
- d.) *Közösségi kezdeményezések támogatása*
- e.) *Lakossági kommunikációs közösségi terek, felületek és fórumok működtetése*
- f.) *Szolgáltatásnyújtás*

A kurátorok az alapítvány értékeit 6 pontban foglalták össze:

1. *Három legfontosabb tevékenységünk: helyi adománygyűjtés, helyi támogatásosztás és közösségfejlesztés. Minden programunk ezekre épül és soha, semmi sem születhet meg egy elefántcsonttoronyból irányítva.*

2. *Amire mindig emlékeztetjük magunkat: Személyesség – Közös felelősség – Közösségi élmény.*

3. *Az általunk kiírt pályázatok támogatásáról a kurátorok és az adományozók együtt döntenek, és a támogatóknak módjuk van megismerni az általuk támogatott projekt résztvevőit, és adományuk konkrét eredményét: így lesz átlátható a helyi támogatásból helyi fejlesztés folyamata.*

4. *Nálunk a kurátorok mind aktívak és rengeteg önkéntes munkát végeznek. Örömből.*

5. *A kuratórium és más munkatársak, önkéntesek közös csapatában a legkülönbözőbb korú, foglalkozású, érdeklődésű emberek gondolkodnak, terveznek és dolgoznak együtt. Nálunk a párhuzamos valóságok találkoznak.*

6. *Magyarországon a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány az első közösségi alapítvány. De nagyon szeretnénk, hogy ha lenne még több is, ezért szorosan együttműködünk a KÖZÖS ALAPON*

⁴³ 5 általános alap és 2 különalap

⁴⁴ a főbb események ismertetését ld. később!

programmal, amely a hazai közösségi alapítványok létrehozását, fejlesztését tűzte ki célul!

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány 2018-as eseményei

2018.01.25. FKA Hálaadás napja

Barna Erika elmondása szerint az FKA igen nagy figyelmet fordít az önkéntesekre: folyamatosan el-
látják őket hírekkel (pl. ha tudomásukra jut egy új
képzés), igyekeznek őket minél változatosabban be-
vonni stb. Mindemellett pedig minden évben ren-
deznek egy kellemes hangulatú estet, melynek kere-
tein belül megköszönik önkénteseik előző évi mun-
káját, illetve kiosztják az **Év Önkéntese Díjat** és az **Év Pro Bono Támogatója Díjat** (Barna Erika, 2017).
Ezek idén is a helyi művész, Rácz Katinka által készí-
tett festett üvegek voltak, melyek minden díjazott
esetében megidéztek saját helyi kötődésük egyik jel-
legzetes helyszínét.

E koraesti eseményeken a Sütiflotta segítségé-
nek köszönhetően mindig akad valami finom csipe-
getnivaló, illetve a partnerektől valami meglepetés
(természetbeni adomány, pl. bor vagy torta), és min-
dig kellemes beszélgetések várják az ideérkező ön-
kénteseket. Az alapítvány kurátorainak célja ezzel,
hogy önkénteseik érezzék: hozzájárulásuk fontos az
alapítvány számára, megbecsüli és hálás érte. El-
mondható, hogy ezek az estek jól szolgálják a helyiek
önbizalmának növekedését, s ezáltal a közösség tag-
janinak képessé tételét is.

2018.06.16. Swimathon

„A Swimathon egy négyhetes közösségi adomángyűjtő kampány, és egyben egy olyan soksze-
replős, jó hangulatú közösségi esemény, amelyet
egy uszodában rendezünk meg” – olvashatjuk az
esemény honlapján.

Eredetileg ez egy olyan angol adomángyűjtő
esemény, amelyet 1986-ban rendeztek meg először
helyi uszodák igazgatói, eleinte csak azért, hogy az
azévi Marathont népszerűsítsék, illetve felhívják a fi-
gyelmet a rendszeres mozgásra, bevonzzák az em-
bereket az uszodába. Két év múlva Graham Batter-
ham összeállt az aranyérmes olimpikkal, Duncan
Goodhew-val, és nemzeti szinten híressé tették az
eseményt.

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány először
2016-ban rendezte meg a magyar Swimathon, és
teszi ezt azóta is minden évben. A módszer lényege,
hogy akik úsznak az eseményen, azok egy-egy helyi
projekt mellé állnak, és kihívásokat vállalnak: meg-
jelölik a leúszandó távot és időt (lehetőleg valami
vicces kiegészítéssel, pl. jelmezben úszás) és kitűz-
nek egy összeget is, amit a kampány során össze sze-
retnének gyűjteni az adott projekt számára. Az ese-
ményt megelőző 4 hétben felkészülnek, hogy vállal-
ásaikat teljesíteni tudják, és adományok reményé-
ben kampányolnak barátaik-ismerőseik körében.

2018-ban 6 ügy volt, amiért a swimathonisták úsztak:

- **Déméter Alapítvány: A Swimathonnal és veled együtt felépülünk!**

Egy közösségi tér kiépítése a Déméter Ház számára. Ez a ház a csontvelő-transzplantáción átesett gyermekek számára nyújt lehetőséget, hogy a gyógyulási folyamat idején a gyerekek (a kórházon belül) szüleikkel lehessenek és otthonos körülmények között töltsék hétköznapjaikat, tanuljanak, játsszanak.

Összegyűjtött adomány: 4.784.817 Ft

- **FreeDoc: Fotózás és aktivizmus**

Fotóműhely létrehozása. A projekt célja, hogy minden társadalmi réteg közelebb kerüljön a demokrácia értékeihez a fotózás által, lehetőséget ad a véleménynyilvánításra, önkifejezésre.

Összegyűjtött adomány: 1.721.984 Ft

- **Találj Magadra Egyesület: Adj egy lélegzetnyi időt! Gyermekfelügyelet biztosítása a valamilyen formában sérült gyermekek szülei számára.**

Az egyesület célja a hátrányos helyzetben lévő szülők életminőségének javítása azáltal, hogy több szabadidőt igyekeznek biztosítani a számukra.

Összegyűjtött adomány: 3.398. 646 Ft

- **Ferencvárosi lakosok, szervezetek: Ráday Korzó 2018.**

A 2017-ben először megrendezésre kerülő Ráday Korzó ismételt megrendezésére.

A program célja, hogy megmutassa a helyieknek és a többi városrészben élőknek Belső-Ferencváros sokszínűségét úgy, hogy az esemény résztvevői (a legkülönbözőbb helyszíneken, a pékségtől

a virágáruson át a nemzeti éttermekig) a látogatókat különböző közösségi aktivitásokba bevonják, szórakoztatják, és végül, de nem utolsósorban, elgondolkoztatják.

Összegyűjtött adomány: 1.333.304 Ft

- **KözösALAPON program: Új felhajtóerő.**

Elkötelezett, cselekvő emberek támogatása annak érdekében, hogy közösségi alapítványt hozzanak létre saját környezetükben.

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány egyik programja a KözösALAPON, melynek célja a közösségi alapítványok elterjedésének segítése. Ennek eleme az Új felhajtóerő projekt, amely keretén belül 8 szervezőcsoport felkészítésére gyűjtöttek adományokat, hogy segítsék az elindulást, a csapatépítést és a tapasztalatszerzést. Összegyűjtött adomány: 4.081.434 Ft

- **Ferencvárosi Közösségi Alapítvány: Fix Pont Ferencvárosért.**

A Ferencvárosi Közösségi Alapítvány kiszámítható, biztonságos és egyben kísérletező működési hátterének biztosításáért.

Az FKA csapata minden évben úszik saját eseményén, hogy ezzel is példát mutasson, illetve a fenntartáshoz szükséges költségek egy részét fedezni tudja a beérkezett adományokból.

Összegyűjtött adomány: 2.886.312 Ft

A projektek mellett látható a négy hét alatt, csapatonként 10-15 úszó által összegyűjtött adományok összege – ez alapján bátran kijelenthető, hogy a Swimathon egy sikeres adománygyűjtő esemény. S mivel a magánszemélyek a kampány során viszik egyrészt az alapítvány, másrészt a helyi ügyek hírét, ez egy nagyon jó módszer, mely a Feurt által felsejolt funkciók mindegyikét egyesíti magában.

2018.09.28-29. Ráday Korzó

Az alapítvány egyik legfrissebb hosszútávú projektje a Ráday Korzó közösségi-kulturális fesztivál, melyet legjobban talán az esemény honlapján található bemutatkozás foglalja össze:

„A Ráday Korzó programsorozat ötlete belső-ferencvárosi magánszemélyek és civil szervezetek kezdeményezéséből született, hagyományteremtő szándékkal. Célunk az, hogy megmutassák magukat azok a közösségek, vállalkozások, intézmények, vagy akár magánszemélyek is, akik itt élnek, dolgoznak, működnek közöttünk és akik szeretnék, hogy erősebb kapcsolataik legyenek a szomszédságukkal, a

velük egy negyedben élőkkel. Rengeteg izgalmas, értékes dolog van ebben a negyedben, amelyek megérdemlik, hogy a helyiek és az itt dolgozók, tanulók jobban megismerjék őket! Beszéljünk közös dolgainkról, váljon az egész Belső-Ferencváros erre az időre egy nagy közösségi térré!”

A Ráday Korzó 2017-ben került először megrendezésre – akkor 40 helyi csatlakozóval, melyek között volt mindenféle kisbolt, fodrászszalon, pékség, kávézó, galéria, étterem, akik mind készültek valamilyen kulturális programmal (bemutató, kóstoló, előadás, tárlatvezetés, koncertek). Elsődleges célja tehát (nem titkoltan közösségfejlesztő céllal), hogy helyiek kimozduljanak otthonaikból, és jobban megismerhessék egymást és saját környezetüket.

Idén a program finanszírozását is helyi szereplők oldották meg: az FKA Swimathon eseményén a Ráday Korzóért úszott 15 személy (főként tavalyi csatlakozó szervezetek képviselőiben, de volt köztük helyi lakos is). Emellett a második Ráday Korzó különlegessége az is, hogy a programba becsatlakozott az FKA „Új szomszédjaink – Sokszínű Ferencváros” elnevezésű, Global Fund által támogatott projektje. Ennek célja, hogy felkutassa a 9. kerületben élő/dolgozó/tanuló külföldieket, és interjúk segítségével megismerje hátterüket, tapasztalataikat Magyarországról, illetve Ferencvárossal.

Ennek köszönhetően a tavalyi értékek mellett az idei Ráday Korzón helyet kapott a különböző nemzeti kultúrák sokszínűsége is: egyes nemzeti éttermek kóstolóval várták a látogatókat, illetve ingyenes speciális nyelvórákat lehetett venni a Skandináv Házban és a Goethe Intézetben is.

E nemzetközi programok mellett az FKA is készült különlegességekkel. Kiállítást rendezett „Mesélő Tárgyak” címmel az interjúalanyok egy-egy otthonról hozott, valamilyen különös eszmei értékkel

bíró tárgyainak fényképeiből, melyeket a Ráday Korzó különböző helyszínein helyeztek el, rövid történetekkel kiegészítve. Ingyenes városi sétát is szervezett „Ferencváros, az olvasztótégely” címmel, melyet Szabó Attila szociálpolitikus, jogász vezetett 2 turnusban.

2018.10.15-11.10. Mesélő Tárgyak kiállítás a Vásárcsarnokban

A Ráday Korzó egyik kiemelt sikerének tekinthető, hogy a „Mesélő Tárgyak” fotókollekció, ami kizárólag a kulturális-közösségi fesztiválra készült, végül Fővám téri Vásárcsarnokban is kiállításra került. Az FKA ezt egy különleges, zártkörű megnyitóval ünnepelte, amelyre partnerei mellett a Ráday Korzóhoz csatlakozók képviselőit is meghívta, ezzel köszönve meg nekik a részvételt. A kiállítást Závada Pál író, ferencvárosi lakos, és Nick Thorpe, a BBC közép-európai tudósítója nyitották meg, ezt követően pedig a projektet röviden ismertette Barna Erika, az FKA igazgatója és Polyacskó Orsolya, a program koordinátora.

2018.11.29. IV. ÉlőAdás közösségi adományozói est

Az FKA legrégebbi, talán már mondható, hogy hagyományos eseménye az ÉlőAdás exkluzív közösségi adományozói est. Egy – természetesen részben a Sütiflotta által biztosított – fogadáson vehetnek részt a meghívottak (az FKA partnerei, a bemutató szervezettek meghívottjai), majd 3 helyi projektet ismerhetnek meg, amik megvalósítása érdekében adományokat ajánlhatnak fel a háttér-szervezetek számára. Az egyetlen kikötés, hogy minden meghívottnak támogatnia kell legalább egy célt, minimum 10 000 Ft értékben. Ezen felül természetesen bármekkora összeg felajánlható bármelyik projekt számára.

Az idei est érdekessége, hogy az egyik támogatható szervezet a Ráday Korzó egyik csatlakozója, a Mig-HELP Egyesület lett. Így a kerületben élő külföldiek segítségének lehetősége egy új platformot kapott.

Projektek:

MigHELP Egyesület: ÖSSZEFONÓDVA.

Kosárfonó műhely a külföldi és magyar sérülékeny nők jövőjéért.

Összegyűjtött adomány: 1.360.000 Ft

Studium Generale: NYÁRI TÁBOR 2018.

Ingyenes, érettségire felkészítő tábor a hátrányos helyzetű, tehetséges diákok számára.

Összegyűjtött adomány: 850.000 Ft

Konkáv Községi Tér: KONKÁV AUDIO.

Hátrányos helyzetű gyerekek zenekari pályájának támogatása.

Összegyűjtött adomány: 1.059.000 Ft

A fentiekből látszik a 3 projekt támogatottsága – az idei esemény kimondottan sikeresnek mondható, hiszen mindhárom projekt 10-20%-kal magasabb összeget gyűjtött végül össze, mint az előzetesen megadott, egyedi maximális célkitűzés.

Összegzés

A fenti rövid összefoglalóból talán látható, hogy milyen sokszínű, szerteágazó, de mégis összefonódó tevékenységei vannak a Ferencvárosi Községi Alapítványnak. Végigkövethető, hogy hogyan lehet úgy összekötni különböző projekteket, hogy azok végül mind egymást erősítsék.

Felhasznált források

Ferencvárosi Községi Alapítvány honlapja
<http://ferencvarosi.kozossegialapitvany.hu/>

Swimathon honlapja
<https://2018.swimathon.hu/>

Ráday Korzó honlapja
<https://radaykorzo.hu/wp/>

Az eredeti, angol Swimathon honlapja
<https://swimathonfoundation.org/>

GlobalFund honlapja <http://globalfund.org/>

Ferencvárosi Községi Alapítvány – Alapító Okirat. Forrás: http://ferencvarosi.kozossegialapitvany.hu/files/2012/03/FKA_alapito_okirat_megujitas_2014_EGYSLEGES-SZERKEZETU.pdf

Feurt, Suzanne L. (1997): Községi alapítványok. *Parola*, 7., (2-3.), 34-35. Forrás: http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/parolaar.nsf/nyomtat/A449F9BBCA58A3C3C12568860006D2F4?OpenDocument (Letöltve: 2018.12.28.)

Saját interjú Barna Erikával, a Ferencvárosi Községi alapítvány ügyvezetőjével (2016.04.27)

Képek: A Ferencvárosi Községi Alapítvány hírleveleiből és az általa kezelt honlapokról

zekeangela93@gmail.com